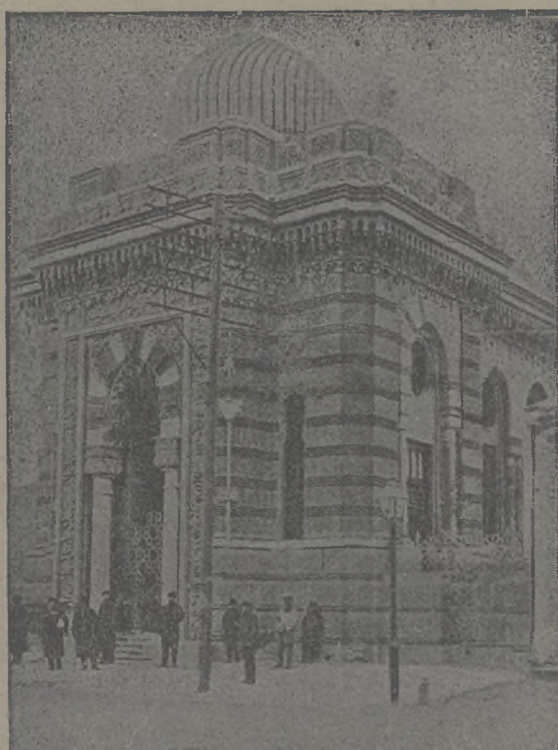
KALENDARZ KARAIMSKI NA 4 LATA (1.X.1932—16.IX.1936).

ŁUWACHŁAR

DERT JIŁHA (5693—5696)

JARYKKA CYHARDY ALEKSANDER MARDKOWICZ

ŁUCKADA 5692 (1932).

SYJYNDYRMAHY BU BITIKNIN:

Janłar:

1. Łuwachłar 5693 jiłha . . . . 1—2
2. Karajłar Lech bijlikte 2
3. Łuwachłar 5694 jiłha . . . . 3—4
4. Karajłar Ispanijada 4
5. Łuwachłar 5695 jiłha . . . . 5—6
6. Karaj—wachtłykłar 6
7. Łuwachłar 5696 jiłha . . . . 7—8
8. *Ribbi Rafael Abkowicz.* Ne anłatadłar biźnin moedłerimiz da eźge ajryksy kinłerimiz . . . . 8—9
9. „Mekabbec" da biźnin łuwachłarymyz . . . . 10—12
10. *Serg. Rudkowski.* Kys karsyna 13
11. *Satyr dzan.* Kart jiłłar... . . . . 13—15
12. *Szemaja Firkowicz.* Ałty juź jił artchary . . . . 15—16
13. Biźnin ata sezłerimiz . . . . 17—19
14. *Satyr dzan.* Tiwił igitłemek, ancak jomak. . . . . . . 19—20

BIŹNIN MOEDŁERIMIZ

(sany kere chrystianłarnyn)

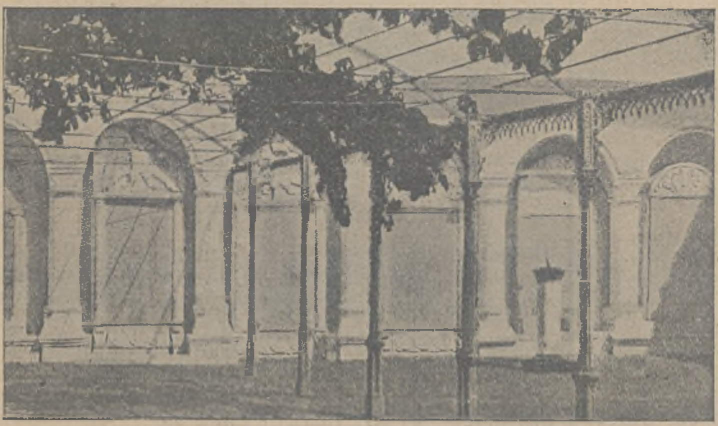
	5693 jił	5694 jił	5695 jił	5696 jił
Jom Terua. . . .	1.X.1932	21.IX.1933	10.IX.1934	29.IX.1935
Kippur	10.X.1932	30.IX.1933	19.IX.1934	8.X.1935
Sukkot (1-hu kin) .	15.X.1932	5.X.1933	24.IX.1934	13.X.1935
Szemini Aceret . .	22.X.1932	12.X.1933	1.X.1934	20.X.1935
Purim.	11—12.III.1933	28.II—1.III.1934	18—19.II.1935	8—9.III.1936
Pesach (1-hu kin) .	10.IV.1933	31.III.1934	19.IV.1935	7.IV.1936
Szewii Aceret . .	16.IV.1933	6.IV.1934	25.IV.1935	13.IV.1936
Szawuot	4.VI.1933	20.V.1934	9.VI.1935	31.V.1936

ŁUWACHŁAR

DERT JIŁHA (5693—5696) [1]

JARYKKA CYHARDY ALEKSANDER MARDKOWICZ.

ŁUCK, JAGIELLOŃSKA 95.

Azbary kenesanyn Gezłewde.

Karaj edim, Karaj barmen
Da Karajba ełme kłejmen,
Karajłykba ujałmamen,
Ez dinimni tasłamamen.

Kim dinin tasłajdy,
Sezin unutady —
Oł adam tiwildi,
Tuwarha usajdy.

Zecharja Abrahamowicz.

5693 jił (1.X.1932—20.IX.1933).

1. Ajryksy aj (Tiszri) — 30 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrystianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
		1932 r. październ.	
Szabbat	1	1	Janhaj. Jom Terua *Kedoszim 30*
Szabbat	8	8	Teszuwa szabbaty. *Wajełech 52*
Jichbaskin	10	10	**Kippur**
Szabbat	15	15	**Sukkot** (1-hu kin). *Haazinu 53*
Szabbat	22	22	**Szemini aceret.** *Wezot habberacha 54*
Jichbaskin	24	24	Oruc
Szabbat	29	29	Symchat Tora. *Bereszit 1*

II. Kiz aj (Cheszwan) — 29 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrystianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
Jichbaskin	1	31	Janhaj
		listopad	
Szabbat	6	5	*Nowach 2*
Szabbat	13	12	*Łech Łecha 3*
Szabbat	20	19	*Wajera 4*
Szabbat	27	26	*Chaje Sara 5*

III. Sohum aj (Kisłew) — 30 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrystianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
Ortakin	1	29	Janhaj
		grudzień	
Szabbat	5	3	*Tołedot 6*
Szabbat	12	10	*Wajece 7*
Szabbat	19	17	*Wajiszłach 8*
Szabbat	26	24	*Wajeszew 9*

IV. Kys aj (Tewet) — 29 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrystianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
Kicejnekin	1	29	Janhaj
Szabbat	3	31	*Mikkec 10*
		1933 r. styczeń	
Szabbat	10	7	*Wajihhasz 11*
Jichkin	11	8	Oruc
Szabbat	17	14	*Wajchi Jaakow 12*
Szabbat	24	21	*Szemot 13*

1) Cyharhandłar (kici ałystyrmakba) łuwachłaryndan Ribbi Towija Lewi-Babowicznin, kajsyłarny oł tizidi tajanadohac łuchotłary isne Juhuda Kokizownun.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)

V. Karakys aj (Szewat) — 30 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
		1933 r. styczeń	
Ajnekin	1	27	Janhaj
Szabbat	2	28	*Waera 14*
		luty	
Szabbat	9	4	*Bo 15*
Szabbat	16	11	*Beszałłach 16*
Szabbat	23	18	*Itro 17*
Szabbat	30	25	Miszpatim 18

VI. Sujunc aj (Adar) — 29 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
Jichkin	1	26	Janhaj
		marzec	
Szabbat	7	4	*Teruma 19*
Szabbat	14	11	Purim (1-hu kin). *Tecawwe 20*
Jichkin	15	12	Purim (2-ci kin)
Szabbat	21	18	*Ki tissa 21*
Szabbat	28	25	*Wajjakheł 22, Pekude 23*

VII. Artaryk aj (Nisan) — 30 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
Jichbaskin	1	27	Janhaj
		kwiecień	
Szabbat	6	1	*Wajikra 24*
Szabbat	13	8	Hałłeł szabbaty. *Caw 25*
Jichbaskin	15	10	**Pesach (1-hu kin)**
Szabbat	20	15	*Szemini 26*
Jichkin	21	16	**Szewii aceret.** Omer
Szabbat	27	22	*Tazrija 27, Mecora 28*

VIII. Kurałaj (Ijar) — 30 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
Chankin	1	26	Janhaj
Szabbat	4	29	*Achare mot 29*
		maj	
Szabbat	11	6	*Kedoszim 30*
Szabbat	18	13	*Emor 31*
Szabbat	25	20	*Bahar Sinaj 32, Buchukkotaj 33*

IX. Baskuskan (Siwan) — 29 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
		maj	
Ajnekin	1	26	Janhaj
Szabbat	2	27	*Bemidbar 34*
		czerwiec	
Szabbat	9	3	*Naso 35*
Jichkin	10	4	**Szawuot**
Szabbat	16	10	*Bahaałotecha 36*
Szabbat	23	17	*Szełach Łecha 37*

X. Jaz aj (Tammuz) — 30 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
Szabbat	1	24	Janhaj. *Korach 38*
		lipiec	
Szabbat	8	1	*Chukkat 29*
Jichkin	9	2	Oruc
Szabbat	15	8	*Bałak 40*
Szabbat	22	15	*Pinachas 41*
Szabbat	29	22	*Mattot 42, Mas'e 43*

XI. Ułahaj (Aw) — 29 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
Jichbaskin	1	24	Janhaj
Szabbat	6	29	*Dewarim 44*
Jichkin	7	30	Oruc
		sierpień	
Chankin	10	2	Oruc (Kurban)
Szabbat	13	5	Jubanc szabbaty. *Waetchannan 45*
Szabbat	20	12	*Ekew 46*
Szabbat	27	19	*Ree 47*

XII. Cirik aj (Ełuł) — 30 dni.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
Ortakin	1	22	Janhaj
Szabbat	5	26	*Szofetim 48*
		wrzesień	
Szabbat	12	2	*Ki tece 49*
Szabbat	19	9	*Ki tawo 50*
Szabbat	26	16	*Niccawim 51*

Karajłar Lech bijlikte. Biliwlidi ki Karajłar kełdłer Litwaha ucunda XIV izjyłnyn, bijlik etmeginde Witoldnun. Ancak jarłyk bergen Karajłarha ołturmakka bu jerłerde haligidejin tabułmady, da zamanyn ałarnyn kelіwinin kerekti cyharma ezge coharakłardan. Kart jazysłar arasyna, ystyrhan zachmetibe Awraham Firkowicznin, tabułady jazys, kajsy jarykłatad bu bołhanłykny. „Eki jił cykkanyndan son atałarymyznyn sahardan Sułchattan Trokka, — uchujbiz jazysta — ribbi Szemoełge, dostuna menim atamnyn Symcha Mirzanyn, 5160 (1400) jiłda tuwdu uwuł Mosze. Oł esti ułłu da jiłda 5216 edi jergesinde kapitannyn janynda biźnin bijimiznin Kazimir Jagełłonun...“ Bundan bilinebiz ki Karajłar kełdłer Litwaha (Trokka) Krymdan 1398 jiłda. Osoł ezi jiłdan, kacan tuwdu sahynhan Mosze (1400), tabułdu dahyn setar jazhan Litwada.

Bijłeri Litwanyn da Lech jernin beriredłer Karajłarha jarłykłar azat ołturmakka sahαrłarda, bezirgenlikke da jengił eteredłer ałarnyn jasakłaryn. Artyk barłaryndan siweredi Karajłarny bij Jan III Sobieski. Oł kłeredi ołturhuzma Karajłarny kep sahαrłarynda bijliginin da belgiłedi ezinden jał har Karajha, kajsy kłer kełme Krymdan jemese cykma Troktan da ołturma ezge sahαrda. Bu is icin bij Jan III kenes tutaredi szofetibe (tecisibe) Trok Karajłarnyn Awrahamba, uwłuba Szemoełnin, kajsy tapty ułłu sirinlik anyn kezłerinde.

Janynda Sobieskinyn tabułuredi Karaj, onhałtuwcu Awraham, uwłu Joszyjahunun, kajsy kałdyrdy ezinden son sefer onhałtmak biliwi icin.

Kenesa Kijowda.

*
* *

Ałyn iśke, Karaj, ałyn,
Sał jukunu, kemis any,
Eser oł wacht senin małyn —
Anła bunu, bunu tany.

Ujat jatma eli kibik
Arasynda ojowłarnyn...
Jukucunu tezmest' tirlik —
Tirlik jolud ujhanłarnyn.

Serg. Rudkowski.

5694 jił (21.IX.1933—9.IX.1934).

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christi-anłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
I. Ajryksy aj (Tiszri) — 29 kin.			
		1933 r. wrzesień	
Kicejnekin	1	21	Janhaj. Jom Terua
Szabbat	3	23	Teszuwa szabbaty. *Wajełech 52*
Szabbat	10	30	Kippur. *Haazinu 53*
		październ.	
Kicejnekin	15	5	Sukkot (1-hu kin)
Szabbat	17	7	*Wezot habberacha 54*
Kicejnekin	22	12	Szemini aceret
Szabbat	24	14	Symchat Tora. *Bereszit 1*
Jichkin	25	15	Oruc
II. Kiz aj (Cheszwan) — 30 kin.			
Ajnekin	1	20	Janhaj
Szabbat	2	21	*Nowach 2*
Szabbat	9	28	*Łech Łecha 3*
		listopad	
Szabbat	16	4	*Wajera 4*
Szabbat	23	11	*Chaje Sara 5*
Szabbat	30	18	*Tołedot 6*
III. Sohum aj (Kisłew) — 29 kin.			
Jichkin	1	19	Janhaj
Szabbat	7	25	*Wajece 7*

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christi-anłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
		grudzień	
Szabbat	14	2	*Wajiszłach 8*
Szabbat	21	9	*Wajeszew 9*
Szabbat	28	16	*Mikkec 10*
IV. Kys aj (Tewet) — 30 kin.			
Jichbaskin	1	18	Janhaj
Szabbat	6	23	*Wajihhasz 11*
Chankin	10	27	Oruc
Szabbat	13	30	*Wajchi Jaakow 12*
		1934 r. styczeń	
Szabbat	20	6	*Szemot 13*
Szabbat	27	13	*Waera 14*
V. Karakys aj (Szewat) — 29 kin.			
Chankin	1	17	Janhaj
Szabbat	4	20	*Bo 15*
Szabbat	11	27	*Beszałłach 16*
		luty	
Szabbat	18	3	*Itro 17*
Szabbat	25	10	*Miszpatim 18*

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
VI. Sujunc aj (Adar) — 30 kin.			
		1934 r. luty	
Kicejnekin	1	15	Janhaj
Szabbat	3	17	*Teruma 19*
Szabbat	10	24	*Tecawwe 20*
Chankin	14	28	Purim (1-hu kin)
		marzec	
Kicejnekin	15	1	Purim (2-ci kin)
Szabbat	17	3	*Ki tissa 21*
Szabbat	24	10	*Wajjakheł 22, Pekude 23*
VII. Artaryk aj (Nisan) — 29 kin.			
Szabbat	1	17	Janhaj. *Wajikra 24*
Szabbat	8	24	Hałłeł szabbaty. *Caw 25.*
Szabbat	15	31	Pesach. (1-hu kin). *Szemini 26*
		kwiecień	
Jichkin	16	1	Omer
Ajnekin	21	6	**Szewii aceret**
Szabbat	22	7	*Tazrija 27, Mecora 28*
Szabbat	29	14	*Achare mot 29*
VIII. Kurałaj (Ijar) — 30 kin.			
Jichkin	1	15	Janhaj
Szabbat	7	21	*Kedoszim 30*
Szabbat	14	28	*Emor 31*
		maj	
Szabbat	21	5	*Bahar Sinaj 32, Buchukkotaj 33.*
Szabbat	28	12	*Bemidbar 34*
IX. Baskuskan (Siwan) — 29 kin.			
		maj	
Ortakin	1	15	Janhaj
Szabbat	5	19	*Naso 35*
Jichkin	6	20	**Szawuot**
Szabbat	12	26	*Bahaałotecha 36*
		czerwiec	
Szabbat	19	2	*Szełach Łecha 37*
Szabbat	26	9	*Korach 38*
X. Jaz aj (Tammuz) — 30 kin.			
Chankin	1	13	Janhaj
Szabbat	4	16	*Chukkat 39*
Kicejnekin	9	21	Oruc
Szabbat	11	23	*Bałak 40*
Szabbat	18	30	*Pinachas 41*
		lipiec	
Szabbat	25	7	*Mattot 42*
XI. Ułahaj (Aw) — 29 kin.			
Ajnekin	1	13	Janhaj
Szabbat	2	14	*Mas'e 43*
Kicejnekin	7	19	Oruc
Szabbat	9	21	*Dewarim 44*
Jichkin	10	22	Oruc (Kurban)
Szabbat	16	28	Jubanc szabatty. *Waetchannan 45*
		sierpień	
Szabbat	23	4	*Ekew 46*
XII. Cirik aj (Ełuł) — 30 kin.			
Szabbat	1	11	Janhaj. *Ree 47*
Szabbat	8	18	*Szofetim 48*
Szabbat	15	25	*Ki tece 49*
		wrzesień	
Szabbat	22	1	*Ki tawo 50*
Szabbat	29	8	*Niccawim 51*

Karajłar Ispanijada. Iwretiwi Anannyn jajyłdy cekłerinde Ispanijanyn ucunda VIII izjiłnyn, tezce basłyhyndan son anyn jahałary isne Jefratnyn. On birinci izjiłda tabułuredłer Ispanijada ułłu dzymatłary Karajłarnyn.

Oł zamanda tirliredi Kastilijada uchuhan Rabban *Ibn-al-Taros*. Suwsajdohac kenrek biliwge da tujup ki Jeruszałajimde tabułady biliw-jesisi Karajłarnyn *Jeszua ben Jehuda*, tiziwcisi „Sefer Haj-Jaszar", Ibn-al-Taros kecti Aziz Saharha. Bunda inampłanyp ki Karajłar kerti tutadłar Torany da kerip azasmakłaryn Rabbanłarnyn, Ibn jabusundu Karajłarha da kajtyp ez jer-suwuna, Ispanijaha, basłady kotarma andahy Rabbanłar arasyna iwretiwin Anannyn.

Ystyryłhandan son oł, katyny anyn, atahan „al Muallima" (ne anłatad arabca: iwretiwcicha) uzartty isin ez erinin. Oł katyn edi ancałykka syjłahan ki barłary kajyryłyredłer anar sormakłarba isinde dinnin da jarhusun anyn tutaredłer resim ornuna.

Rabbanłar jaman kezbe kereredłer artmahyn Karajłarnyn Ispanijada da całysyredłer kystamaałarny. Basławcusu kystamahynyn Karajłarnyn bu bijlikte edi Rabban Josef ibn Al-Farudża sahardan Kabradan. Oł edi kenescisi bijnin Alfonsnun VI-nyn da anyn kołunda edi ułłu erk. Oł sirdi Karajłarny saharłaryndan Kastilijanyn, kałdyradohac ałarha olturus orun ancak bir saharda. Kyłyndy bu ucun-XI-ci izjiłnyn.

Ekinci kerette kystawcusu Karajłarnyn (jarymynda XII izjiłnyn) edi Jehuda ben Ezra, weziri bijnin Alfonsnun Rajmundeznin. Kerinedi ki Karajłar tigelice eksidłer cekłerinde Ispanijanyn basłyhynda XIII-ci izjiłnyn. Tiziwłerinde rabbanjazuwcunun *Rabud'nyn* (= ribbi Awraham ben Dawid), kajsy eldi 1180 jiłda, tabułady bildirmek ki anyn zamanynda Karajłar Ispanijada juwuredłer ucuna ez eksiłmeginin.

Bunda sahyndyrybiz ki ułłu jir-tiziwcimiz biźnin Mosze Derji (tiriliredi IX-cu izjiłda) cyharedi—atałary sajin—Ispanijadan. Bir ez jirynda oł anłatad bunu ajtadohac: „Tuwusum menim tarafynda kujas enmeginin, Andałuzijada" (Andałuzija—wałajat Ispanijada).

(*Cyharhan jazysłaryndan T. Lewi-Babowicznin*).

Kenesa Łuckada.

Kacar jiłłar oł jamanłar,
Jachsyny kererbiz.
Berir Tenri biźge mazzał,
Kajsyn biz tezebiz.

Wałe biźnin kełesimiz
Ez kołumuzdady,
Isine kere adamha
Tenri bołusady.

Zecharja Abrahamowicz.

5695 jił (10.IX.1934—28.IX.1935). Artyhac.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Christi-anłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)

I. Ajryksy aj (Tiszri) — 30 kin.

		1934 r. wrzesień	
Jichbaskin	1	10	Janhaj. **Jom Terua**
Szabbat	6	15	Teszuwa szabbaty. *Wajełech 52*
Chankin	10	19	**Kippur**
Szabbat	13	22	*Haazinu 53*
Jichbaskin	15	24	**Sukkot** (1-hu kin)
Szabbat	20	29	*Wezot habberacha 54*
		październ.	
Jichbaskin	22	1	**Szemini aceret**
Chankin	24	3	Oruc
Szabbat	27	6	Symchat Tora. *Bereszit 1*

II. Kiz aj (Cheszwan) — 29 kin.

Chankin	1	10	Janhaj
Szabbat	4	13	*Nowach 2*
Szabbat	11	20	*Łech Łecha 3*
Szabbat	18	27	*Wajera 4*
		listopad	
Szabbat	25	3	*Chaje Sara 5*

III. Sohum aj (Kisłew) — 30 kin.

Kicejnekin	1	8	Janhaj
Szabbat	3	10	*Tołedot 6*
Szabbat	10	17	*Wajece 7*
Szabbat	17	24	*Wajiszłach 8*
		grudzień	
Szabbat	24	1	*Wajeszew 9*

IV. Kys aj (Tewet) — 30 kin.

Szabbat	1	8	Janhaj. *Mikkec 10*
Szabbat	8	15	*Wajihhasz 11*
Jichbaskin	10	17	Oruc
		grudzień	
Szabbat	15	22	*Wajchi Jaakow 12*
Szabbat	22	29	*Szemot 13*
		1935 r. styczeń	
Szabbat	29	5	*Waera 14*

V. Karakys aj (Szewat) — 29 kin.

Jichbaskin	1	7	Janhaj
Szabbat	6	12	*Bo 15*
Szabbat	13	19	*Beszałłach 16*
Szabbat	20	26	*Itro 17*
		luty	
Szabbat	27	2	*Miszpatim 18*

VI. Sujunc aj (Adar I) — 29 kin.

Ortakin	1	5	Janhaj
Szabbat	5	9	*Teruma 19*
Szabbat	12	16	*Tecawwe 20*
Jichbaskin	14	18	Purim (1-hu kin)
Ortakin	15	19	Purum (2-ci kin)
Szabbat	19	23	*Ki tissa 21*
		marzec	
Szabbat	26	2	*Wajjakheł 22*

VII. Artyk aj (Adar II) — 30 kin.

Chankin	1	6	Janhaj
Szabbat	4	9	*Pekude 23*
Szabbat	11	16	*Wajikra 24*
Szabbat	18	23	*Caw 25*
Szabbat	25	30	*Szemini 26*

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrystianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
VIII. Artaryk aj (Nisan) — 29 kin.			
		kwiecień	
Ajnekin	1	5	Janhaj
Szabbat	2	6	*Tazrija 27*
Szabbat	9	13	Hałeł szabbaty. *Mecora 28*
Ajnekin	15	19	**Pesach (1-hu kin)**
Szabbat	16	20	*Achare mot 29*
Jichkin	17	21	Omer
Kicejnekin	21	25	**Szewii aceret**
Szabbat	23	27	*Kedoszim 30*
IX. Kurałaj (Ijar) — 29 kin.			
		maj	
Szabbat	1	4	Janhaj. *Kedoszim 30*
Szabbat	8	11	*Emor 31*
Szabbat	15	18	*Bahar Synaj 32*
Szabbat	22	25	*Buchukkotaj 33*
		czerwiec	
Szabbat	29	1	*Bemidbar 34.*
X. Baskuskan (Siwan) — 30 kin.			
Jichkin	1	2	Janhaj
Szabbat	7	8	*Naso 35*
Jichkin	8	9	**Szawuot**
Szabbat	14	15	*Bahaałotecha 36*
Szabbat	21	22	*Szełach Łecha 37*
Szabbat	28	29	*Korach 38*

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrystianłarda	Moedłer, urucłar (*Sany paraszałarnyn*)
XI. Jaz aj (Tammuz) — 30 kin.			
		lipiec	
Ortakin	1	2	Janhaj
Szabbat	5	6	*Chukkat 39*
Chankin	9	10	Oruc
Szabbat	12	13	*Bałak 40*
Szabbat	19	20	*Pinachas 41*
Szabbat	26	27	*Mattot 42, Mas'e 43*
XII. Ułahaj (Aw) — 29 kin.			
		sierpień	
Kicejnekin	1	1	Janhaj
Szabbat	3	3	*Dewarim 44*
Chankin	7	7	Oruc
Ajnekin	9	9	Oruc (Kurban)
Szabbat	10	10	Jubanc szabbaty *Waetchannan 45*
Szabbat	17	17	*Ekew 46*
Szabbat	24	24	*Ree 47*
XIII. Cirik aj (Ełuł) — 30 kin.			
Ajnekin	1	30	Janhaj
Szabbat	2	31	*Szofetim 48*
		wrzesień	
Szabbat	9	7	*Ki tece 49*
Szabbat	16	14	*Ki tawo 50*
Szabbat	23	21	*Niccawim 51*
Szabbat	30	28	*Wajełech 52*

Karaj wachtłykłar. Ajtadłar ki ełcewi ocahałahan ułusba sapunnun tanyk etedi anyn tyskartynły cywilizacijasy icin da jajyłmahy bastyrban seznin—anyn kerti kulturasy icin. Biłnejmen kepmo bizde, Karajłarda, barady sapun kerekłerine aruwłuhunun gufunmuznun, ancak biłemen ki bastyrhan seznin kyjynłydy gorały biźnin ortamyzda. Nece keret basłaredi cykma karaj wachtłyk, barca suwukłuhu ortamyznyn buzłatyredi kajnar kłegin basławcunun, da terkrekmo—kecrekmo awazy bastyrhan seznin buwułuredi.

Kerekti ajtma ki basłap basłyhyndan bu izjiłnyn ajałmady biźge jarytkan erenłer, kajsyłar ułłu kłekbe kojaredłer ez jawrunłary istine bu awur ikni: bastyrma wachtły jazysny kerekłeri icin karaj ułusnun. Jarajdy sahynma bunda oł ułus-iścisłerni da ałarnyn isin.

1911 jiłda basłady cykma Moskwada (rus tiłde) kendermegi tibin S. Rajeckinyn wachtłyk „Караимская Жизнь". Bu edi burunhu wachtłyk, ajryksy etken tirlik kerekłerine ułusumuznun. Chodza tołusu oł wachtłyknyn da bijik kemi anyn syj keltirgijdi ułłurakta ułuska. Tek bakmajdohac bunu ajadyk tajandyrma bu kerekli da fajdały iśni, da oł wachtłyk 1912 jiłda eksildi.

Eksiłmeginden son anyn Owadja Pilecki basłady 1913 jiłda jarykka cyharma Wilnada janhy wachtłyk (osołajze rus tiłde) — „Караимское Слово". Kep zachmet da sawłuk kojdu ucmakły Owadja bu iśke. Ujdu anar berme 9 kitab (nece kitab—ekisanły), artykka chały anyn jetmedi.

1914 jiłda S. Rudkowski basłyk kojdu wachtłykka „Sabach" (rus tiłde). Cykty Łuckada burunhu defteri oł wachtłyknyn, artyk kerinmedi.

1917 da 1918 jiłda cyharedi Gezłewde wachtłyk „Извѣстія Таврическаго и Одесскаго Духовнаго Правленія". Basławcusuba bu iśnin edi Adonenu Seraja Szapszał, bołhanynda Hachanba Rosijada. Oł wachtłyknyn cykty on-nece kitaby.

1924 jiłda basłady cykma Wilnada kendermegi tibin Ananjanyn Rojeckinyn wachtłyk „Myśl Karaimska" (lech tiłde). Bu wachtłyk kep bołusłu edi jajmahyna jatłar arasyna bildirmeknin: kimdłer Karajłar. Hali oł tabułady kendermegi tibin turkolognun Dr-nun A. Zajączkowskinyn. Ułłu chajif ki sibbasyndan achca eksiklinin „Myśl Karaimska" az kacan kerinedi: bu zamanhadejin cykty ancak 7 kitab.

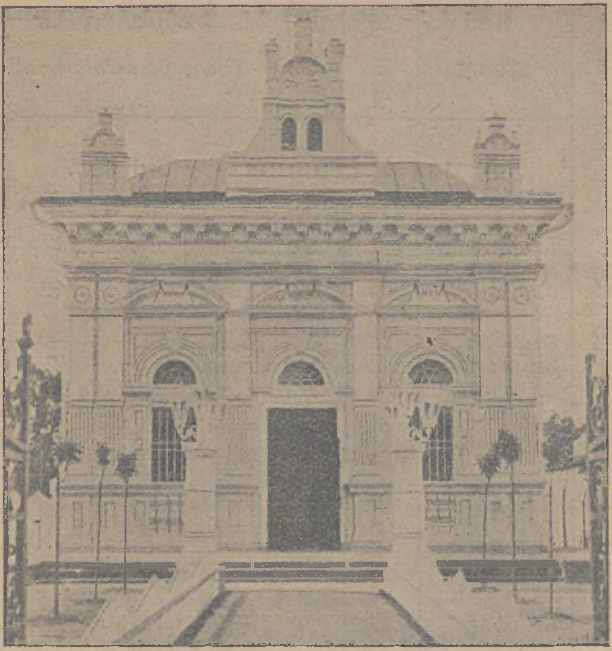
1927 jiłda sahynhan Owadja Pilecki berdi burunhu sanyn afta wachtłyknyn „Sahyszłerymyz", kajsy basłady cykma Wilnada eki tiłde: karajca da urusca. Sahat isi anyn onarhyjdy, ketirinmesijdi ese bijik firjat sibbasyndan rus tiłnin, kajsyba Pilecki jumus etiliredi ez wachtłyhynda. Sonhusu bunun edi ki ucmakły jadady ez isinden da kemiśti any.

1931 jiłda Aleksander Mardkowicz bunjat etti Łuckada burunhu wachtłyk karaj sezinde, atahan „Karaj Awazy". Basłyktan keriniredi ki bu bos sahysty, ki tabułmasty karaj tiziwłer tołturmahyna oł wachtłyknyn. Zaman kergizdi uturunu! Karajliteratura bołałhyjdy jasarma da artma, acsyjdłar anar esikni bastyrhan sezge. Ne kyłarsen: miśkinlik ajipke sanałmajdy... Haligedejin cykty dert kitaby „Karaj Awaznyn".

Osoł ezi 1931 jiłda basłady cykma Trokta zachmetibe jigit ełennin „Bir Bawdan" wachtłyk „Dostu Karajnyn". Cykty eki defter.

Bu kyska „rewijasyn" karaj wachtłykłarnyn bekłerbiz cahyrmakba:

— Tiri bołsun bastyrhan karaj sezi!

Kenesa Berdianskta.

Chazna ułłu da chasepsiz
Kałdy atałardan,
Aty anyn: „On sez" aziz
Tiśken Synaj-tawdan!

Any bakma chaz kezinni,
Senind', uwlum, borcun,
Siwme dinni da sezinni
Kłegin senin bołsun.

Al-Mar.

5696 jił (29.IX.1935—16.IX.1936).

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrysti-anlarda	Moedłer, urucłar *(Sany paraszałarnyn)*
I. Ajryksy aj (Tiszri) — 30 kin.			
		1935 r. wrzesień	
Jichkin	1	29	Janhaj. **Jom Terua**
		paździer.	
Szabbat	7	5	Teszuwa szabbaty. *Haazinu 53*
Ortakin	10	8	**Kippur**
Szabbat	14	12	*Haazinu 53*
Jichkin	15	13	**Sukkot (1-hu kin)**
Szabbat	21	19	*Wezot habberracha 54*
Jichkin	22	20	**Szemini aceret**
Ortakin	24	22	Oruc
Szabbat	28	26	Symchat Tora. *Bereszit 1*
II. Kiz aj (Cheszwan) — 29 kin.			
Ortakin	1	29	Janhaj
		listopad	
Szabbat	5	2	*Nowach 2*
Szabbat	12	9	*Łech Łecha 3*
Szabbat	19	16	*Wajera 4*
Szabbat	26	23	*Chaje Sara 5*
III. Sohum aj (Kisłew) — 30 kin.			
Chankin	1	27	Janhaj
Szabbat	4	30	*Tołedot 6*
		grudzień	
Szabbat	11	7	*Wajece 7*
Szabbat	18	14	*Wajiszłach 8*
Szabbat	25	21	*Wajeszew 9*

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrysti-anlarda	Moedłer, urucłar *(Sany paraszałarnyn)*
IV. Kys aj (Tewet) — 30 kin.			
		grudzień	
Ajnekin	1	27	Janhaj
Szabbat	2	28	*Mikkec 10*
		1936 r. styczeń	
Szabbat	9	4	*Wajihhasz 11*
Jichkin	10	5	Oruc
Szabbat	16	11	*Wajchi Jaakow 12*
Szabbat	23	18	*Szemot 13*
Szabbat	30	25	*Waera 14*
V. Karakys aj (Szewat) — 29 kin.			
Jichkin	1	26	Janhaj
		luty	
Szabbat	7	1	*Bo 15*
Szabbat	14	8	*Beszałłach 16*
Szabbat	21	15	*Itro 17*
Szabbat	28	22	*Miszpatim 18*
VI. Sujunc aj (Adar) — 29 kin.			
Jichbaskin	1	24	Janhaj
Szabbat	6	29	*Teruma 19*
		marzec	
Szabbat	13	7	*Teccawe 20*
Jichkin	14	8	Purim (1-hu kin)
Jichbaskin	15	9	Purim (2-ci kin)
Szabbat	20	14	*Ki tissa 21*
Szabbat	27	21	*Wajjakheł 22, Pekude 23*

VII. Artaryk aj (Nisan) — 30 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrysti-anłarda	Moedłer, urucłar (Sany paraszałarnyn)
		1935 r. marzec	
Ortakin	1	24	Janhaj
Szabbat	5	28	*Wajikra 24*
		kwiecień	
Szabbat	12	4	Hałłeł szabbaty. *Caw 25*
Ortakin	15	7	**Pesach (1-hu kin)**
Szabbat	19	11	*Szemini 26*
Jichkin	20	12	Omer
Jichbaskin	21	13	**Szewii aceret**
Szabbat	26	18	*Tazrija 27, Mecora 28*

VIII. Kurałaj (Ijar) — 29 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrysti-anłarda	Moedłer, urucłar (Sany paraszałarnyn)
Kicejnekin	1	23	Janhaj
Szabbat	3	25	*Achare mot 29*
		maj	
Szabbat	10	2	*Kedoszim 30*
Szabbat	17	9	*Emor 31*
Szabbat	24	16	*Bahar Synaj 32, Buchukkotaj 33*

IX. Baskuskan (Siwan) — 29 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrysti-anłarda	Moedłer, urucłar (Sany paraszałarnyn)
Ajnekin	1	22	Janhaj
Szabbat	2	23	*Bemidbar 34*
Szabbat	9	30	*Naso 35*
Jichkin	10	31	**Szawuot**
		czerwiec	
Szabbat	16	6	*Bahaałotecha 36*
Szabbat	23	13	*Szełach Łecha 37*

X. Jaz aj (Tammuz) — 30 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrysti-anłarda	Moedłer, urucłar (Sany paraszałarnyn)
		czerwiec	
Szabbat	1	20	Janhaj *Korach 38*
Szabbat	8	27	*Chukkat 39*
Jichkin	9	28	Oruc
		lipiec	
Szabbat	15	4	*Bałak 40*
Szabbat	22	11	*Pinachas 41*
Szabbat	29	18	*Mattot 42, Mas'e 43*

XI. Ułahaj (Aw) — 29 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrysti-anłarda	Moedłer, urucłar (Sany paraszałarnyn)
Jichbaskin	1	20	Janhaj
Szabbat	6	25	*Dewarim 44*
Jichkin	7	26	Oruc
Chankin	10	29	Oruc (Kurban)
		sierpień	
Szabbat	13	1	Jubanc szabbaty. *Waetchannan 45*
Szabbat	20	8	*Ekew 46*
Szabbat	27	15	*Ree 47*

XII. Cirik aj (Ełuł) — 30 kin.

Kini aftanyn	Kini ajnyn	Chrysti-anłarda	Moedłer, urucłar (Sany paraszałarnyn)
Ortakin	1	18	Janhaj
Szabbat	5	22	*Szofetim 48*
Szabbat	12	29	*Ki tece 49*
		wrzesień	
Szabbat	19	5	*Ki tawo 50*
Szabbat	26	12	*Niccawim 51*

Ribbi Rafael Abkowicz

NE AŃŁATADŁAR BIŹNIN MOEDŁERIMIZ DA EŹGE AJRYKSY KINŁERIMIZ.

Janhaj. Burunhu kini har ajnyn. Kici moed.

Szabbat. Jedińci kini har aftanyn. Kini tyncałmaknyn da uchumaknyn Torany. Bu kinde zynharłahandy ajałmak isten. Borcudu har inanuwcunun aziz etme bu kinni dzan da guf tyncłyhyna.

Pesach. Bu moed chydz etiłed' jedi kin. Basłanad 14 kininde artaryk ajnyn ingirde, tigened' 21 kininde oł ajnyn ingirde. Bu chydz bergendi sahyncyna cykmahynyn Jisraeł ułusnun kułłuhundan Micrinin.

Bu jedi kin asyra asałmajdy kudzur etmek, ancak jajmałar-maccałar ki tiwił kudzurajhan; bundan indełedi uspu moed: chydzy maccałarnyn.

Burunhu kecesi bu moednin indełedi Hagada kecesi, anyn icin ki oł keceni uchułady *Hagada*, kajda jomakłanady bar tamasa isłer icin, kajsyłarny kyłdy Tenri Micrige Jisraeł ułusu icin.

Burunhu da sondrahy kininde Pesachnyn aziz uchumak; hec is kyłynmajdy, ancak jarajdy hadirłeme as kerekłerine bu kinłernin. Sondrahy kini moednin indełedi *Szewii Aceret*. Ortancy bes kini moednin indełedi *choł ha moed*; ałarda is kyłynady, ancak uzunrak jałbarmak kenesada.

Jichkin, kajsy kełed' arasyna kinłerinin Pesachnyn, indeledi *Omer*. Bu kinden basłanady sany *Sefiranyn*, kajsy tartyłady 50 kin da tigenedi kininde Szawuotnun.

Szawuot. Enlińci kininde Sefiranyn bołady chydzy Szawuotnun. Bu moed chydz etiłedi sahyncka ki bu wachtta Erec Jisraełde jetiłedirłer budajłar da Jisraeł eli, baradohac Jeruszałajimge ki chydzłama bu chydzny, keltiriredi ezibe Bet Mikdaszka tikri — etmekłer bisirgen unundan janhy bitisnin.

Bu kin dahyn indełedi *Mattan Tora* sahyncyna berilmeginin Jisraełge „On sezłerinin anochinin”, nawiligi asyra Mosze Ribbimiźnin, tawynda Synajnyn. Bu kinde aziz uchumak da ajałmak isten.

Jom Terua. Bu moed kełed' burunhu kininde Ajryksy ajnyn. Basłyhydy jiłnyn. Burunhu kini *teszuwanyn*, kini machtaw cahyrmaknyn.

Bu kinden basłanadłar on kinłeri teszuwanyn. Bu kinłerde boładłar kenesada rachmenłer (tanbyłahy jałbarmakłar), zamanynda kajsyłarnyn Karaj eli kajtad teszuwaba, hadirłejdohac ezłerin korkuncłu kinine Kippurnun.

Kippur. Kini teszuwaba kajtmaknyn jazykłarymyz icin. Chydz etiłed' onuncu kininde Ajryksy ajnyn. Oruc bitin kin. Bu kinni har Karaj asyrad jałbarmakta kenesada, mode boładohac ez chor kecinmekłerinden ałnynda Tenrinin da ałnynda adam ułanłarynyn.

Sukkot. Budu chydzy ałacykłarnyn. Tartyład segiz kin; basłanad 14 kininde Ajryksy ajnyn ingirde, tigened' 22 kininde oł ajnyn.

Bu moed bergendi sahyncka ki Tenri, cyharyp Jisraelni Micriden, ołturhuzdu ałarny ałacykłarda da abrady ałarny bar jamandan zamanynda kyrk jiłły jirimeginin midbarda.

Dahyn bu moed indełed' „chydzy ystyrmaknyn” (*chag ha asif*), anyn icin ki bu wachtta tigeniredi Erec Jisraełde ekińci ystyrmahy bitisłernin tizlerden.

Burunhu da segizińci kininde moednin aziz uchumak; bu kinłerde zynharłahandy ajałmak isten, ancak jarajdy hadirłeme as. Ortancy ałty kinłer indełedłer *choł ha moed*, ałarda is kyłynady, ancak bołady uzunrak jałbarmak kenesada.

Segizińci kini bu moednin indełedi *Szemini Aceret*; bu kinde tigetiłed' kenesada uchumahy Toranyn da kyłynad basłyk janhy uchumahyna anyn.

Burunhu szabbat Szemini Aceretten son indełedi *Simchat Tora* (bijeńci Toranyn), sibbadan ki bu szabbatta uchuład Toradan burunhu parasza „Bereszit“.

Purim. Kici moed eki kinli. Bołady 14-ci da 15-ci kininde Sujunc ajnyn. Bijenćli kinłer sahyncyna kutułmahynyn Jisraelnin kołundan Hamannyn oł raszanyn.

Orucłar:

1. 24-ci kininde Ajryksy ajnyn. Bu oruc tutułady sahyncka ki Jisraeł ułusu wachtynda Ezra-ha-sofernin, ystyryłyp Jeruszałajimde chudzyna Sukkotnun da asyryp any, bu kinni oruc tuttułar da resim kojdłar sakłama kełesi dorłarda baryn jazykhanny Torada da syjłama sezin Toranyn.

2. 10-cu kininde Kys ajnyn. Oruc sahyncyna ciwrełemeginin Jeruszałajimnin ceriwibe Kasdimnin.

3. 9-cu kininde Jaz-ajnyn. Oruc sahyncyna tismeginin Jeruszałajimnin kołuna Kasdimnin da sokurajtmahynyn Cidkijahunun, oł bijinin Jehudanyn.

4. 7-ci kininde Ułahajnyn. Oruc sahyncyna cejpałmahynyn Bet Mikdasznyn kołundan ceriw-aharakłarynyn Newuchadnecarnyn, bijinin Bawelnin.

5. 10-cu kininde Ułahajnyn. Oruc (indełedi *Kurban*) sahyncyna tigelice kiwdirmeginin Bet Mikdasznyn da saharnyn Jeruszałajimnin, jas sirmegi icin jesirlikke ułusun Jisraelnin jerinden anyn Bawełge.

Bu kinni Karajłar sahynadłar ez eliłerin da zecher uchujdłar ałar icin kenesada da zeretłerde.

Cyhady ese kajsy bu orucłardan (baska Kurbandan) szabbat kinde, oruc tutuład tandasyna, jichkin. Ancak Kurban, kyskartmahy icin jas kinłernin, tutuład ołwachtyn bir kin burun, ajnekin.

Basłap oructan tohuzuncu kininde Jazajnyn orucunadejin Kurbannyn bitin bu zaman indełedi *awuz jabar*. Bu kinłerde ajałmak jirłamaktan da kobuz ojnamaktan. Kyłynady bu belgisine jasnyn cejpamahy icin Bet Mikdasznyn da werenlihi icin tozdurułhan Jisraelnin.

Sondrahy on kininde *awuz jabarnyn* (burunhu kininden Ułahajnyn da Kurbanhadejin) jaramajdy asama etli as. Kininde Kurbannyn tigenedi *awuz jabar* da basłanady *awuz acar*, ne anłatady ki hali jarajdy acma awuznu jirłamakka, bijenmekke da asamahyna etnin.

Ajryksy Szabbatłar:

1. Ułłu szabbat (hałłeł szabbaty). Bu szabbat kełedi sondrahy aftada ałnynda Pesachnyn.

2. Bijenc szabbaty (szabbat nechama). Burunhu szabbat Kurbandan son. Bu kinni boład bijenćli jałbarmak jasły jałbarmakłardan son, kajsyłar boładłar orucłarda.

3. Teszuwa szabbaty. Kełedi kinłeri arasyna *teszuwanyn* (Jom Teruadan Kippurhadejin).

„MEKABBEC“ DA BIŹNIN ŁUWACHŁARYMYZ.

1734 jiłny kerekti belgirtme biźnin ucur-jazysłarymyzda ułłu otijotłarba. Bu jiłda tigełłendi is, kajsyba Karajłar kertiden ułłułanma bołałhyjdłar. 1734 jiłda bunjat etken edi hujasynda Karajłarnyn Kałede karaj bastyrmak-iwi. Edi oł *burunhu* bastyrmak-iwi bitin Krymda! Karajłar edłer basławcułar bastyrhan sezni Krym jerinde.

Basławcusuba bu ułłu kijasły isnin da tigeł etiwcisibe anyn edi uchuhan Karaj *Mosze ben Elijahu Pasza*, tikri homme de lettres basłyhyndan XVIII izjiłnyn. Anar ajamady ez bołusłuhun bu iste ołwachtły Hachan *Icchak Czelebi-Sinani*.

Oł ezi jiłda (1734) cykty jarykka burunhu bitik hadirłegen oł bastyrmak-iwde. Aty oł bitiknin „Mekabbec”, ne antaład: ystyrhan jazysłar. Oł „Mekabbecte”, eźge tiziwłer arasyna, ornatkandy burunhu bastyrhan łuwachłar, kajsyłarny tizidi 55 jiłha (1735—1790 sany kere chrystianłarnyn) sahynhan Mosze ben Elijahu[1]. Necik kerebiz, az jetmejdi tigełłenmegine eki iz jiłnyn keringeninden burunhu bastyrhan łuwachłarymyznyn.

Kim bilis kepmo andij „mekabbecłer” kałdyłar bitinlikte biźnin kinłerimizgedejin da kimnin kołunda ałar tabuładłar. Ot da ciriklik da bazykłyhy tutuwcułarnyn—budu enk ułłu dusmanłary kart seferłernin. Edik ancaha kutłu ki bir „mekabbec” kutułdu bar sakkanałardan, ne andyredłer any uzunłuhunda eki iz jiłnyn; oł tabułady kenesasynda Istambułnun (Tirk jerinde). Da osoł „mekabbecke” bajłanady eźge nerse isinde biźnin łuwachłarymyznyn.

Necik biliwlidi, biz da atałarymyz biźnin cynykkan edik atama ajłaryn jiłnyn łeszon-kodeszca, kojup unutmakka tikri aj-atłarny, kajsyłarba ałarny ataredłer biźnin awałhy ebgełerimiz. Da muna oł kart „mekabbec”, tabuładohan saharynda sułtanłarnyn, sahyndyrdy biźge any ne biz tigelice unuttuk.

Edi bu ałaj. Ułłu ceriwden son Adonenu Hadży Seraja Szapszał tabułdu Istambułda, kajda nendies zamanha tochtady. Kerip andahy kenesada „mekabbecni” da tutadohac oł kart bitikni kołunda, Adonenu kajyrdy ez bakmahyn jazhan kołba sifłer isne, kajsyłar tabuładłar ucunda oł bitiknin, ałaj chaz oł boład har kart sefer de. Oł sifłer isne tutuwcułary bitiknin — atałar da uwułłar da uwułłary uwułłarynyn—jazaredłer neni ki kłeredłer ki kałhaj sahyncka uzak zamanha.

Da muna bir andij sifcehi isne oł „mekabbecnin” Adonenu tapty kart jazysny, kajsyndan bilindik karaj atłaryn ajłarnyn. Fotografijasy oł sifceknin jabusturhandy artykułuna prof. T. Kowalski'nyn „Zu den Türkischen Monatsnamen”, kajsy cykty jarykka Pragada bitikte „Archiv Orientalni” 1930 jiłda[1].

Oł aj-atłarny ornattyk haligi łuwachłarda. Bunda kłegijdik ancak ajtma nece sez anłatmahy icin oł atłarnyn. Jazysy ajłarnyn sahynhan „mekabbecte” basłanad a r t a r y k ajdan (*nisandan*), da bu jarykty anłamakka. Bakmajdohac ki aj „nisan” turad biźnin łuwachłarymyzda jedińci (artyhac jiłłarda—segiźinci) orunda, ułusumuz barca sanajdy basłyhyn jiłnyn artaryktan da tiwił ajryksy ajdan (*tiszriden*), anyn icin ki artaryk kełedi jazbasta, kacan bary ojanad kystahy adamaktan da tewa basłajd ez janhyrtkan tirligin. Baska bundan ajtmahandymo oł aj icin Jazysta: „Oł janhaj oł uspu siźge basłyhydy ajłarnyn, burunhudu oł siźge janhajłaryna jiłnyn” (Szemłer 12[1]).

---

1) Anyn uruw aty „Pasza” kergizedi ki ebgełeri Moszenin wakił eteredłer janynda Krymdahy chanłarnyn, da bundan ałyndy oł syjły at „Pasza”. Awałhy aty oł uruwnun edi „Kyrk Suj”, necik oł jazhandy macewasy isne Moszenin, kajsy ystyryłdy 1738 jiłda da astrahandy zeretłerinde Kałenin (*Bildirdi bunu ribbi Towija Lewi-Babowicz*).

1) Tapmajmen kerekli sezłer askartmahyna ułłu tabułuknun, kajsy kełedi bu abajły biliw-jesisine biźnin ułusumuzdan. Ez jazysłaryba oł acty kezłerin Karajłarnyn da jatłarnynda ułłu chaznałary isne karaj seznin.

Kererbiz ne anłatad bu sez „artaryk”. Prof. Kowalski[1]) beredi bundij anyn anłatmahyn: sez „artaryk” kosułdu eki sezden: „*arty aryk*”, da bułar sahyndyradłar biźge eksiklihin amanatłarynyn jer isłewcinin (birtik, bicen) bu zamanda. Burunhu kez sałmakka bu jorałamak kerinedi baryba ujhan. Kertiden, oł zamanda az kaład etoł jiłły amanatłardan; janhy jem adamha da kojha hanuz jocht, kełedi tar da „aryk” wacht. Bu kertidi, tek mohorłama oł anłatmakny kołajły tiwildi.

Ne icin? Anyn icin ki andij sez chaz „arty aryk”, tissede erinłerden sezłemek zamanynda, ojatad kiltkisin esitiwciłernin, — oł myschyra sezdi. Hassa bołhaj kijirmegine anyn jazysyna ajłarnyn! Unutmajik ki ebgełerimizde biźnin sany ajłarnyn edi kip kijasły jazysba, jabusunadohan isłerine dinliknin. Usaredimo kijirme łuwachłarha andij elikli ajtmakny chaz „arty aryk?”. Da dahyn barady ese sez oł chydzły janhaj icin, kajsynda jiłdan jiłha kełedi ułłu chydzy Pesachnyn!

Kojarbiz janha oł „aryk artny” da izderbiz anłatmahyn seznin „artaryk” tiwił tar manynda baał-habajitliknin, ancak ken-awłak bijlihinde tewanyn. Kajyrsak bu janha ez esimiźni, kererbiz ki oł sez cyhad tamardan „artma” (art-ar) da anłatad artmahyn kinnin, kajsy kertiden bu zamanda artad da kin-kinden ułłurak boład. Kondarmahy seznin „art-ar-yk” andijdi chaz seznin „kon-ar-łyk”. Bundij sezłerde bard ekitirli susu: artaryk=artmak, konarłyk=konmak.

Ekińci aj — k u r a ł a j (*ijar*). Neden bu sez basłyk ałdy? Prof. T. Kowalski beredi ekitirli anłatmahyn anyn. *Kura* anłatady karaj sezinde sałam, kuru tizdehi jasot. Ałaj necik bu aj kełedi ucunda jazbasnyn, kacan tizłerde birtikłer arasyna esed' kep fajdasyz jasot, karamcykłar, — bołałhyjdyk cyharma bundan ki „kurałaj” — ajy karamcykłarnyn. Ekińci jorałamak bundijdi: *kuran* — dertajakłydy, kajsy artyk biliwlidi biźnin tilimizde atyba „marannyn”. *Kuran aj* bołałdy ałysynma *kura-łajha*. Ołwachtyn kurałaj bołur ajy kuranłarnyn.

Tabermejmen birnide bu jorałardan, ancak kłehijdim sahyndyrma ki bardy dahyn eźge joł ki tapma anłatmahyn bu seznin. Tek kerekti cyharma any tiwił nerse-sezłerden: „kura” da „kuran”, ancak is-sezden „kurałama”. *Kurałama* anłatad biźnin sezimizde *ystyrma* (bicen, jasot)[2]). Bu aj kełedi oł wachtynda jiłnyn, kacan ystyradłar (*kurałajdłar*) burunhu bicenni.

Eki sezden: „kurała-aj” cykty bir sez „*kurałaj*”. Bołmastymo bu duhru anłatmahy oł aj-atnyn?

Icińci aj — b a s k u s k a n (*siwan*). „Baskuskan” anłatad ki esedohan tizłerde jasot „kustu” (cyhardy) ez „basyn” (basahyn), oł orunnu, kajda tabuład da jetiłedi birtigi anyn.

Baskuskan janhajny tababiz Aziz Jazysta, oł orunłarda, kajda zynharłahandy sakłamahy chydzynyn Pesachnyn (Szemłer 13·14, 34·18). Kertiden, biz tutabiz oł moedni tiwił baskuskanda ancak artarykta. Tek sahynsak ki issi tarafłarda (da ałarnyn sanynda Erec-Jisraełde) cacuw tizler isne basłanad kep erterek da bitis jetiłedi tezrek necik bizde, anłarbiz ki bunda birde janhyłys jochtu. Chumasta „baskuskan janhajy” anłatad kecirmegin leszon-kodeszten — *chodesz haawiw*, eźge sezbe: „ajy basakłarnyn”. Da biźnin baskuskan janhajymyz kełedi kecrek, kacan bu kyryjłarda birtikler „kusadłar” ez „basłaryn”.

Dertińci aj – j a z a j (*tammuz*). Anłatmahy bu seznin jarykty: jaz aj — birisi jazdahy ajłardan.

Besińci aj — u ł a h a j (*aw*). „Ułak” anłatad karaj siezinde bałasyn kojnun hem ećkinin. Aty bu ajnyn kosułhandy oł zamanyna jiłnyn, kacan kergizinedłer bałałary kojnun.

Ałtyncy aj — c i r i k a j (*ełul*). Bu aj kełedi ucunda jaznyn da basłyhynda kiznin, kacan jesiłlik tizłerde basłajd buzułma da kuruma. Bundan — cirik aj.

Jedińci aj — a j r y k s y a j (*tiszri*). Bu ajda kełedłer enk ułłu din-chydzłarymyz, necik: Jom Terua, Kippur da Sukkot. Bu sibbadan ebgełerimiz atadłar oł ajny „ajryksy”, eźge sezbe: „aziz etken”. Bu aj tabuład biźnin łuwachłarymyzda burunhu orunda.

Segizińci aj — k i z a j (*cheszwan*). Bu aj kełedi kizin, bundan atyda anyn.

Tohuzuncu aj — s o h u m a j (*kisłew*). Awałhy zamanda bu ajda sojaredłer kojłar da hadirłeredłer et bitin kyska. Bundan cyhad „sohum aj” (*sohum* da *sojmak* birdi).

Biłmejmen nendij tirlik-keregi bujururedi atałarymyzha hadirłeme etni kystahy wachtka, ancak biłem ki bu adet tutunuredi Karajłar anasyna (Łuckada) ucunadejin askan izijłnyn. Jazuwcu bu sezłerni temted' necik iwinde anyn atasynyn hadirłeniredi kizin koj eti. Oł etni kesered-łer ułłu tiwił kesekłerge, kuruturedłer kajnar sobada, kojaredłer kapłarha da tutaredłer kuru da issitiwił orunda. Oł et edi astry tatuwłu issi asta da bułajda kuruda. Biz, ułanłar, siweredik any asama kurunu, — oł jarcykłanyredi tisłer arasyna. Ceber sohum ajy jigit jiłłarymyznyn, kajda sensen!

---

1) Bahyn sahynhan artykułnu: Zu den türkischen Monatsnamen. Jirakrakta nece keret sahynsam bahynmahyn prof. Kowalskinyn isinde aj-atłarnyn, tutam esimde oł ezi artykułnu.

2) Bahyn Jazysta: I, „...da kurałasynłar ezłerine bicen”; 2, „Da tozułdu oł ułus bar jerinde Micrinin kurałama kura bicen ornuna (Szemłer 5 5, 512).

Tek sirejik kanatły jyjynyn sahynclarnyn! Barsynłar ari kajdan kełdłer—tipsiz darjasyna askanłyknyn. Da biz kajtybiz ez isimiźge — onuncu ajyna jiłnyn, kajsy ataład k y s a j (*tewet*). Bu aj kełedi kysyn, anyn icin ałaj atałhandy.

On birińci aj — k a r a k y s a j (*szewat*). Kełedi jartysynda kysnyn, kacan boładłar enk ułłu suwukłar da turad „kara kys".

On ekińci aj—s u j u n c a j (*adar*). Prof. T. Kowalski bajłajd bu aj-atny satyr moedine Purimnin. kajsy kełed' bu ajda (*sujunc* da *bijenc* birdi). Bu anłatmak jachsydy. Tek ałsak sahyska ki andij ezi aj-atny („sounz ay") tababiz Kumanłarda[1]) da oł aj keliredi ałarda osoł ezi zamanynda jiłnyn kacan biźninde sujunc ajymyz, awurrak bołur mohorłama sahynhan anłatmakny.

Ajtkyjdyk ki tuwusun bu ajnyn kerekti terkrek izdeme kursahynda tewanyn. Oł wachtta jił turady cek isne, kajsy ajyrad kysny jaz bastan, kystawłu suwukłuk jimsaład, kujas kergizined' artyk forłar da icanc terk keliwine jazbasnyn cacad dzanynda adamnyn birtigin bijencnin. Ałaj ajtkyjdyk — japmasyjd biźge erinłerimiźni biźnin ata-sezimiz: „kelir adar—dzanyn jadar". Bir jandan bu aj indełedi sujunc aj, ekińci jandan—oł „sujunctan" dzan jadajdy. Kajdady oł Josef ki jorałahaj bu chidzetni!

On icińci aj — a r t y k a j (*waadar*). Sondrahy ajy artyhac jiłłarnyn, kajsyłarny bardy jedi har on tohuz jił.

Tigettik tintmegin aj-atłarnyn. Sonda turad sormak: nendij kyryjda ałar bittłer? Issidemo? jo! bunun icin tanyk etedi *Kys-aj* da *Kara-kys-aj*. Necik tiriliredłer ebgełerimiz? Tirlihibe jer isłewciłernin, bunu bildiredłer biźge ajłar: *Kurałaj* da *Baskuskan*. Ki atałyrymyz edłer din-syjławcułar, bunu kerebiz atamahyndan ajnyn, kajsynda ystyryndyłar kizdehi moedler, *Ajryksy ajba*.

Bir usłu eren ajtty ki bitin bołmahy adamnyn bu jasły jer isne bekłegendi ic sezde: tuwdu, kyjnałdy, tyndy. Ałaj edi biźninde ebgełerimizbe — jarykłyk dzanłaryna ałarnyn! Tek bahynabiz ese uspu jazysy isne ajłarnyn, chaz kizgide kerebiz capmahyn tirlik jołunun atałarymyznyn.

Sujunc ajda bijeniredıłer ucuba kysnyn da kutłu sonuba ucurunun Mordechajnyn, bijeniredıłer da iceredłer. Nendij oł bołhyjd bijenc ićkisiz!.. Kurałajda - kurałaredłer. Baskuskanda, bahynadohac jesił tizłer isne, isanyredłer jachsy bitis. Jazajda issitiredłer ez siwekłerin kajnar kujas tibin, tiwsirmejdohac basyndan kara kojły berkni.

Ułahajda sanaredłer bałałaryn kojłarynyn; Cirik ajda saban sireredłer; Ajryksy ajda jałbaryredłer Jaratuwcuha da mode bołuredłer ez jazykłaryndan; Sohum ajda sojaredłer semiz kojłar. Da keliredi ese kys anyn Kara-kys ajyba—ne isłers!—cydaredłer suwuknu, tezedohac Artarykny, kajsyndan jirak tiwildi keliwine issi zamanyn. Bułaj ajłanyredi jiłdan-jiłha kipcegi ałarnyn tirliginin...

Siwer uchuwcum! Awłak tengizi zamannyn — eki iz jił! — ajyrad oł kart da syjły *Mekabbecni*, kajsy icin sahyndym basłyhynda jazysymnyn, bu jas bitikten, kajsyn hali tutasen kołunda. Tek bakmajdohac bunu tiwiłdłer ałar ezłerine jatłar.

Oł ułłu Mekabbecten tartyłady bitin uzunłuhu saryn askan iz jiłłarnyn kermegen kezbe ip bu kici da jarły bitikke,— baw, kajsy bajłajdy ałarny birden. Necik bizin arasyna da biźnin jirak ebgełerimiz arasyna turady birligi kannyn, ałaj bu eki kozławyn kerti siwerliknin bajłady *birligi nijetnin*. Bir ot janaredi dzanynda „atasynyn" Mekabbecnin Mosze ben Elijahunyn (jarykłyk dzanyna anyn!), hadirłegeninde osoł syjły seferni, da dzanynda hadirłewcinin bu bitikni.

Bakmahyn ki Mekabbec ułłu seferdi, chodza ez syjyndyrmahyba da barjanłyhyba, da muna bu bitik kicidi da arykty. Otu kici cyraknyn da otu ułłu kisewnin birdi, ancak chały da jałyny anyn tiwildi bir. Tergesen ajrycłyhyn *bu* da *oł* zamannyn, tanyrsen ajrycłyhyn bu da oł bitiknin.

Ribbi Mosze ez isinde tabaredi bołusłuk da tajanmak ciwresinde ezinin. Men izdemejmen bołusłuknu, ałynha biłedohac ki tapmammen any. Ribbi Mosze sezłeredi minłerge; meni esitedłer jałhyzowłar... Anyn icin Mekabbeci anyn bijik churma kibik, turadohan nametli orunda, issisinde jarty kindehi kujasnyn. Da bu bitik—jasot esedohan tasłar arasyna kysykłyhynda azbarnyn, kełegesinde jat kondarmakłarnyn.

Kojdum ese bu bitikni kołuna senin, kyłdym bunu ki syjłama, kici chałym kere, sahyncyn oł kart da ułłu Mekabbecnin da ki askartma menim synmahan umsuncumnu edirek zamanłarha. Oł zamanłarha, kacan — sezi kere jircynyn — „kacar jiłłar oł jamanłar" da kołundan eźge Mosze ben Elijahunun kabuł eterbiz janhy Mekabbecni, ułłurakny da chodzarakny burunhudan.

Da nendijdi ornu bu aryk bitiknin biźnin ucurłarymyzda? Oł kałyr sahyncka ki ołwachtyn, kacan barłary jeberdłer kołłaryn, kacan kegizisi karajłyknyn edi bos da tunuk, bir kici otcak, chałsyz kołba jaryktan, chałłanyredi sirme bijlik etedohan karanhyny, całysyredi kergizme acyk keźliłerge jołnu ałynha, ari kajdan kelir biźge tan saruwu.

Bunun icin — sendirmegin any!

---

[1]) Kumanłar — ystyryłhan izłerinden jernin ułus tirk-ahacyndan; ołtururedi jerłer isne arasyna ułłu ezenłernin: Wołganyn da Dnieprnin.

Serg. Rudkowski

KYS KARSYNA.

Issisi kujasnyn azharady,
Terekłer eksiłdłer japraktan...
Ysancsyz czeczeklik bahynady,
Elimli sarharhan suwuktan!

Ezennin kyryji jesiłden karałdy,
Da bahad chaz dusman jirekli,
Bałykłyk tipłerge astrałdy,
Eksiłgen issiden kerekli...

Cypcykłyk eksizli munajhan
Jirłaryn kałtrawda unuttłar...
Awerde tebrenedi ucsuz, aryhan,
Tiwsiłdler tyncłyktan kanatłar...

Kin bołady kyska, da kece ułłurak...
Jas asty... kacty jaz uzakka...
Kys kełed'... mun boład juwukrak...
Da baryn ne jiwsizd' — oł tutar tuzakka!

Da tutup rachmetsiz oł cajpar...
Kep tenłer jazwachtka jetismesti...
Oł otsuz jandyryr, bicaksyz oł sojar...
Inno bir tirliksisz tasłarny oł jenmesti!

Ospunu barysyn men tergejm,
Da juwuk dzanyma ez ałam...
Bołusma baryna tałpynamen da kłejm,
Wa!e ne ospundan eger barmen... adam!

Satyr dzan

KART JIŁŁAR...

Tenri berdi Karajha uwuł, — kerektimo ułłurak bijenc! Chdydzyndan son chatna-kyłmaknyn, kacan syzławłu ułan ekińci ićkiride jiłaredi da chałsyz ana, tutadohac ułanny kekregi katyna, całysyredi tync etme any, — burunhu ićkiride ystyryndy dzymat ki ilis ałma bijencinde iw-bijnin. Ołtururedłer turhuzhan birden sofrałar katyna, asaredłer da iceredłer.

Ber Bijim kezbe kerme ne oł sofrałar isne tabułuredi! Bir ucta siślikłer, jimsak buzow-eti da semiz bekłer ojatyredłer kisencni asamakka; bitam jirakrak sisłegen kuskurt: tawukłar da kazłar kołunuredi unutmaska any. Anda ułłu bałyk comaredi ez tujahynda, bunda bartirli kybynłar: etbe, iwrebe da ałmałarba ezłeri awuzha kireredłer.

Kep edi asamakka, tek hanuz artyk icmekke. Iw-biji birden ez bołusuwcusuba ancak any isłeredi ki ełceredi jołnu sofradan „antałkaha" [1]), keteredohac bos sisełerni da turhuzadohac tołułarny.

Iceredłer tiwił ancak kisiłer, tek katynłarda. Kijasa kłemejdohac da ancak iz etedohac kołtkasyna ołturadohan janynda anyn erkisiłernin, ałyredi Karajka kołuna ez pjałasyn, tek bermesedi anar suwuma da iceredi chorrak tiwił kisiden.

Cuwłu edi ićkiride chaz bałcibinnin iwinde. Bar janłardan esitiliredi satyr sezłemek. Zamanłarba bijik kiltki bicakba keseredi awur awerni, tołhan ijisinden cahyrnyn, chyjarłarnyn da terłegen gufnun.

Syjły orunda ołtururedi ribbi da kartrak erenłer dzymat arasyndan. Andan tujułuredi piłpunłanmak isi icin dinnin da adetłernin. Karaj sezine kosułuredłer ajtmakłar łeszon - kodeszca, cyharhan Jazystan da seferłerinden uchuhanłarymyznyn.

Orunłarba basłanyredi tałas. Kisi karyndasyna sahyndyryredi jazykłaryn atałarynyn jedińci dorhadejin. Basłyk kyłdłar Karajkałar. Rachel-tete ołtururedi uturu Dewora-tetege, kajsyn kerełmesedi. Issiden da icmekten kajnar bołdu Rachelge, jiregi anyn tyncsyz jancyłyredi. Nes uraredi any kelnine ajtadohac: „canc, canc oł sisken cypcykny, kajsy kezłerin artyn chorłatad seni". Rachel - tete kłejdi any „cancma", ancak izdejdi syłtawny.

Da muna keldi kołajły dak kandyrma dzanny. Basłandy sez kart jiłłar icin da oburłar icin, kajsyłarha acyk edi jasyryn biliw. Rachel sahyndy bir kart ucurnu da basłady jomakłama any, sezłejdohac bijik awazba, ki Dewora esitkej anyn sezin.

— Jomakłarediłer ucmakły babuniam necik ucmakły Masia - tete (bu edi innasy Deworanyn) ciwdłer kez-bawcułukłar ałarnyn jinegi isne. Jinek bołdu chaz jw ułłu, ekireredi ałaj ki ekińci sałada anyn awazy tujułuredi. Tesłeri anyn siśtiłer da bir tamcy sit bermesedłer.

— Biliwlid', kezitken jinek sit bermejdi, — kiwirdi sezin bir Karajka.

— Indedłer babunia Zalisceden kart karawasny, Horpyna indeliredi — jomakłaredi Rachel-tete. Oł biliredi bartirli dzaduwłukłarny. Keldi Horpyna, sałdy kezin jinek isne da ajtad: „bunu siźge nendies kara cacły katyn kyłdy". Da kerek siźge

---

[1]) *Antałka* — ahacły sawut tutmahyna ułłurak ełcewin cahyrnyn.

biłme ki Masia-tetede cacy kip-kara edi. Kertinimo ajtam? kajyrdy oł sormakny Deworaha.

— Tynłajmenmo ne sen anda ałdajsen?— jengiłetmekbe awazynda karuw berdi Dewora.

— Tez, tez, ucta kererbiz kim ałdajd da kim kertini sezłejd', ajtty Rachel. Tynłanyz, ne sondra edi. Horpyna sybyrdady nece sez basy katyna jineknin da ajtad babuniaha: „Hali bahynniz, jinek kergizir kajsy jandan bu kezikmek keldi". Da ne ajtysiz! jinek ajłandyrdy basyn oł janha, kajda turaredi iwcegi Masia-tetenin.

— Tynłamanyz! esitildi awazy Deworanyn, — ałdajdy chaz jałha tutkan. Sorniz andan, edimo anyn babasynda jinegi? Biłemen ki Małunia-tete barca keliredłer biźge kołma ełcew sit. Bu biźnin sitimiz isne estirdi oł ez uzun tilin!

— Ałaj sen jarłyhasny kergejsen necik men siźnin sitimizni kerdim! kyckyrdy Rachel turadohac ez ornundan.

— Tez, tez, kajnama! — kajttyrdy any ornuna bir dostca. Basładyn ese — tiget. Ne edi sofu anyn?

Rachel tete bitam suwudu da uzartty ez sezin:

— Ne edi sofu? Basłady karawas sirme jinekten kezikmekni: berdi anar nes icme, sondra basłady any sawma. Ijińdi sit, ajtam siźge, barad ełcewsiz. Tek oł sawmajdy any sawutka, ancak teged' jerge. „Bu otałahan sitti" — ajtty. Da kertiden: maci jałady oł sitni da tezce kyryłdy.

— Nendij korkuwłar! Tenri abrasyn!— kistundu jigit katyn.

— Bumo hanuz kacanes kyłynyredi! ajtty kartrak katyn.

— Tynłanyz ne sondra edi! Sawmaktan son karawas ajtad: „Sirdim kezikmekni, bardy ari kajdan keldi. Da kłejsiz ese biłme kari oł bardy, cyhynyz hali oramha da bahynynyz: kajda kabakłar acykty, ari oł kirdi".

— Bu indeled' Horpyna! — kyckyrdy tanłanhan Karaj. Tuwhan kyzy sejtannyn! Hali jocht andij karawasłar.

— Ne tujuład kabakłarba? sordu bir cydawłuksuz esitiwci.

— Babuniam ijdłer ucmakły atuniumnu oramha bahynma kertinimo ajtad karawas. Cyktłar atunio, bahynadłar: bary sałada jabuktu. Kerek siźge biłme ki kyłyndy bu kecede. Kim tutkyjdy bu wachtny kabakłarny acyk?

— Ałdady Horpyna, jitnin kany! ajtty kimes.

— Tez, ałdamady!.. Baradłar atunio oramba jirakrak da kałtradłar! Keredłer: bir kabakłar acyk turadłar...

— Ne ajtas! Kimnin? tujułdłar awazłar.

Rachel sałdy kezin janyna Deworanyn, bahynadohac anyn isne chaz Dawid jeniłgen Gołejat isne, da ajtty kyska:

— Masia tetenin!

Tek Dewora-tete tujmady ezin jeniłgenbe. Anar osołajze jabusmady tili tanłajyna; muft tiwił inderedłer any kezłeri artyna „kozakba". Hali keldi anyn jergesi acma awzun.

— Sorhyjdym senden,—basłady oł buradohac ez iti kezłeribe Rachelni, — kim acty oł kabakłarny? Da johedimo oł osoł ezi keceni kacan cyhardłar babuniama anyn jinegin kachradan? Da ne icin yzy oł jineknin kar isne baryredi biźnin kabakłarymyzdan iwine senin babannyn?

— Oł edi yzy kezikmeknin! ajtty Rachel.

— Jachsy mana kezikmek — dert ajak isne! kyckyrdy Dewora.

— Nece bard ajakłary kezikmekte? ic jemese bes? sordu kimes kiltkige.

— Ajt mana, — ajyryłmasedi Dewora Rachelden,—ne icin oł yz baryredi tiwił sizden biźge ancak bizden siźge?

— Tujmadynmo ne ajtty Horpyna: kajdan keldi — ari bardy! kiłered' birisi konakłardan. Ez yzłaryba oł artkary kajtty. Ałajmo, tetełer?

— Ne ysanas, bary bołaład bołma, — ajtty kart katyn.

— Bu ałdawdy! kyckyrdy Dewora. Sorarbiz Jechezkeełden necik bu edi. Sondraw adamdy oł, tek korkma! baryn temtedi.

Bardłar izdeme Jechezkeelni. Taptłar kartny ekińci ićkiride tochtajdohanny bijik taw istine kyłhan sansyz jastykłardan da uprakłardan. Tałasadohan Karajkałar tarttłar any tipke.

— Deduniu, temtesizmo necik ucmakły babuniaha urładłar jinekni? kyckyrdy anyn kułahyna Dewora.

Jechezkeeł sałdy anyn isne tanłanhan kezin da basłady kiłme.

— Telilikłer sezłejsen, ajtty oł kiłedohac. Kim urłar *jineni?* Tiśti jine jerge. Kyckyrma: „urładłar! urładłar!", ancak izde— tabarsen!

Kiltkisi barłarynyn japty kenesin sondrawnyn. Hali juwudu Rachel-tete da basłady kyckyrma ekińci anyn kułahyna:

— Tynłanyz, deduniu! Kajdan baryredłer oł yzłar...

Tek karty bermedi anar tigetme sezin.

— Ajyryn! bunu siwmejmen, ajtty oł. Negedi mana *kyzłar?* Kertiden, pesachta egirmi jił tigendi necik astradym ucmakły Sioniamny, tek birde kyzłar icin tujmada kłemejmen. Sezłe bunun icin jigitłerge.

Da keredohac ki any ciwrełejdłer satyr da kiłedohan izłer, karty—ezide kiłedohac—sordu ystyrynhan ełden:

— Kertinimo ajtamen!

— Kertini, deduniu, kertini! bir awazba karuw berdłer barłary.

Łesate otu tałasnyn birer bitam seneredi. Tałasadohan Karajkałar hanuz nes kyckyryredłer, tek ałarny ciwrełedłer erkisiłer pjałałarba kołłarynda, da basłandy bazłastyrmak. Tiwił edi bu jengił is, tek kep zachmetten son keldi bunłukkadejin ki Rachel—tete ići kołuna Dewora—tetenin da ałar ebistłer.

Zamanynda bu ebismeknin esitildi juwuktan tartyładohan awaz:

— Mmu—u—u!

Bu nendies caja miwremekbe sahyndyryredi oł kutsuz jinekni, kajsyndan tałas basłandy.

Tek hali kezłeri barłarynyn ajłandłar ekińci janha. Keldi aksak całhycy Tymoszko kobuzba kołu tibin. Icip nece pjała cahyr da sirtip jengibe ez uzun, tahyładohan mijukłaryn, ołturdu oł miwizde da basłady ojatma ez kobuzun. Zamandymo tałaska kacan kobuz ojnajd!

Szemaja Firkowicz

AŁTY JUŹ JIŁ ARTCHARY.

(JOMAK)

Bazłych saja kiorklu otraczy kiermiańniń! Bazłych sizgia uwaładohon kałałari kart bijlik sarajnyn!.. Kuwanadyr dżanym ki bołałamyn biuguńniu (1920), kajtyp iśsi Krymdan da jat jer-suwłardan, kajda biuraldim ałty jił aszyra dżechety sartyn dunjałyk urusznun, turhuzma ajahymny czegińdia tuwmusz szaharymnyn. Ołdyr szahar „Troki", kajsy 1321 jiłda turdu birisińdia kiorklu otraczłarynyn Galwiegiolniuń. Troch szaharba łakabłanas karaj tilińdia, kiop jiłłar jaszarhejs! Tołdum bijańcztiań, kaczan juwuchłasza saja kiordium bijik kyzyłkirpiczli kiermiańni, öktiam turadohonnu tumanłyhynda irachłychnyn!

Az kiormia sieni irachtan, bijlik saraj! Az kioźlamia sieni boła irach katyjdan — biek kiermiań!.. Anyn üczuń czogia kajnar jałbaryp kart Kiensada, da tiogiup anda szukiurłuk kołtchamny, kioruszup Karaimszczyznaba, dżachłap kieldim saja! Kałdyryp kyryjda kajikni, juwuch-jakyn bołdum juragja. Ołtura farstłarij üśtiunia sałamyn kioziumniu aszaha, kajda kień suwłari Galwie - tieńgiziniń czejchejdłar bunjat-taszłaryjny. Bołałmain kozhama sieni ornujdan kachyr aczuwba kajtadłar tołhunłar artchary da ijadlar enk kiuczlusiu dostłaryn—tohuzunczu kölekni. Ałar, suwłari Galwieniń, inamły tanychłari kiop juź jiłłych tirligijniń, kłakbia baszłejdłar gurrum etmia[1]) mienińbia! Jaszłyhymdan tanyszmyn ałarba, da kiop forłar symarłanyredim kiuczlarinia. Tanyszbyz jachszy, kiok-jeszyl tołhunłarym, anyn üczuń kiusiańczbia dżachtładym siżgia, da kołamyn: aszkartyjiz maja, jarły akyłłyha, nie astrałhan tiupsiuź tierańligijiżdia?

Kiep kieniatia, kień jeszyl sałkynsuw[2]) butahy katyndan kiotiurup awazłaryn tołhunczochłar baszładłar: Eszytkiń kierti Karaj ułany! Inamły tanychłarba edik, nieczyk tuwuszłu Kiejstut, uwłu usłu Gedyminnyn, 1348 jiłda kondardy bu kiermiańni. Ołdyr Gedymin, kajsy turhuzdu anda, szahar-bahykatyna bijlik sarajin jiłda 1321, kejre taszyndy kyscha wachtcha Eski Trochtan. Anda oł sarajda, kałdych farstłarynda kajsynyn har taszczech kierti etiar siożlarimiźni, tuwdu tuwuszłu bahatyry Litwa jeriniń—Witold, 1344 jiłda. Bu tierżalardiań aharedi biźgia aczy jaszłari sukłanczy Birutanyn, kajsy 1361 jiłda, kiusiańczbia tioziaredi Kiejstutnu urusz tiuźlarińdiań, hiem 1363 jiłda—eriń da siuwiar uwłun.

Bazych tasz duwarłarynda bu kiermiańniń tirildilar hiem konachłych ettilar kiop syjły aharachłar, nieczyk: Kiejstut, Olgierd, Witold, szewahatsyz karyndaszy Zygmunt, Władysław Jagiełło, uwłu anyn Kazimierz (1477), uwułłari Kazimierznyn—Aleksander da Zygmunt I, konachłar Achmed Chan, aharahy Kipczak-tatarłarnyn, Gilbiert de Lannoy, Wenecja elczysi Kontaryni (1477), bij-Maksymiljan elczysi Herberstejn (1517), da özgialar.

Bachkyn, siuwiarymiż, tiuszluk janyna, ajtadłar tołhunłar, oł taraftan 1398 jiłda kajtyredi baszta bahatyr Witoldba ułłu czeriw, tiugiatip urusznu Krym tatarłaryba. Kiorklu tuwułhanłar baszłarynda czochmarłar[1]), uzun siuńgiular da kałkanłar kołłarynda, janłarynda kyłyczłar...

Birdiań czeriwibia bu jerniń kieldilar bizgia bahatyr Karajłar. Bijik turuszłu saw erkiszylar, kara-kioźlu da kara-czaczły katynłar, saw kara-juźlu ułanłar, sioźlamia baszładłar biźgia tanysz tiuwiul bieregiadieiń tiurk-tilibia. Jadahanłar ham suwsa-

---

1) Sezłeme.
2) Enkejgen nał.

1) Hełm.

hanłar baszładłar jutma suwłarymyzny, machtejdohocz ki tiuwiul tuzłułar. Troch szahary titredi dahy suwłarymyz tiebrańdilar kirgiańdia Karaj obozu awur arabałaryba biere. Tamasza edlar oł kiuńlar! Kiorup ki arałarynda bardyr kiop tuwuszłu bahatyrłar, uwuttuk ałarny bu sioźlarbia: Hajbatły Karaj ułanłari! Taszładyjiz kajnar kujaszyn Krymnyn, irach kiettijiź kiorklu jahałaryndan Kara tieńgiźniń, taszładyjiz öź awałhy hujajizny, uzachka ajiryłdyjiz juwuchłardan! Kiotiuruldiular suwłary Kara tieńgiźniń jaszłaryndan iłejdohon juwuchłaryjiznyn... Bachmajiz, siuwiarlar, ki bunda kujasz koju ormanłar sartyn bułej kajnar iśsitmit. Bunun üczuń tuzłu suwłar — czuwiuruldiular tatłyłarha. Niecza już jiłdan eksilirlar ormanłar, da tiuszluk kujaszy kielir biere. Kiesiaik bazszertiń da bołaik birdiań...

Bu Troch szahary, kajsynyn kyryjłaryn jałejbyz, kiop oł wachtłardan kiordiu uruszłar da aszyrdy tynczsyzłychłar. Bijlar bijlarni ałysztyryredlar. Kan tiokmiak da duszmanłych, öcz kuwmach da bułhanczyłych kietmiasiedlar irachrach oł ułłu czam-narad[1]) ormanłaryndan.. Kiuczsiuź bołdu öziu Perkunas, egier anyde taszładłar!... Kieltirip Karajłar özlarybia chyjar urłuhun baszładłar ołturhuzma ałarny bu kyryjłarda. Biźniń bołuszłuhumuzba, bołdułar tyncz da jachszy bachczaczyłarba. Ortałaryndan bijlarimiź sajładłar özlarynia kiop tuwuszłu bahatyrłar. Ołdyr oł Karaj bahatyrłari, kioruwczular juźlariń bijlarniń. Bu kiermiańdia ałar edlar öz dunjaba, Tanych etiabiź biugiuńniu, nieczyk Karaj czeriw-eli örtiańbiagi kołtchałardanson Kiensada, kajtyredlar bij-kioprusiubia Karaimszczyznadan, kułłuchłaryna janynda Bijniń. Bahadohocz tierżasinia biek-kiermiańniń nieczyk tiuź jergialardia czabyb kietiaredlar Karaj-bahatyrłari, dżeren[2]) atłar üśtiunia baszta igit Karaj-aharachba, oł atłanhan kajnar jorha üśtiunia, bijanired dżany uczmachły Witoldnun hiem Kazimierz Jagiellończykniń!

Kiszniamiagi atłarnyn, kachmahy ajachłarynyn, szartyłdatmahy[3]) kyłyczłarnyn, iłtramahy tuwułhanłarnyn da siuńgiularniń, tanysz tiuwiul tiurk sioziu Karaj bahatyrłarnyn — kijiryredlar tamaszałychka da adżaipkia har kioruwczuniu. Tanin[4]) bu awazłardan ekilaniret sansyz jeszyl otraczłarda, bildiradohon baryna kiuczuń da syjin Kiermiań-Jesisiniń. Karakuszłar kibik tierk uczup awur kabahyna bij sarajnyn birari kiraredlar ortaha. Terli atłar katy kazadohocz ajachłaryba da kiemiradohocz jugiańlariń da tiemir awzuchłuchłaryn—bildiriredlar kajtmachłaryn.

Irach tiuwiul bu kiermiań—otraczyndan, kiuń tuwusz janynda anyn jatadyr otraczy bijlik iły suwnun. Ady oł otraczynyn edi Pirtsale. Adet tartyłyred, ki har konahy bijniń borczłu edi kioruńmiaśtiań burun bijgia juwunma. Bir tiuwiuł „konach" ülusz ałdy oł otraczta kurude „iły suw" czybuchłardan hiem tajachłardan. Edi kiirgiań ara tabanłarha de watmach. Ołdyr mizrachtahy adet. Baszurmahyndan ez sachczyłarynyn anłaredi bij nińdi „iły suwnu" aszyrdy konahy.

Anda syrt[1]) tarafynda edi otraczy tas etmiakniń. Ołdyr otracz Wałka. Bijik kurhany üśtiunia Wałkanyn bir tiuwiul ürak tochtandy kachma. Taszłari oł otracznyn biladlar sanyn öltiurulgiań anda kioniu dżanłarnyn!... Janasza jatadyr otraczy iłamychnyn, ołdyr Raudinie. Ara jarar etilgiań edi kielmia juwuchłaryna ölumgia czyharyłhanłarnyn. Andan kioruszuredlar juwuchłar sondrahy for, da anda tiogiaredlar kanły jaszłaryn inczchyrmachba da ułłu firjatba. Kioplargia bu iławczułardan bołusztułar Karajłar, boła juwuch bijgia koładohocz andan boszatma jazyhyn da jułuma ölumdiań zawałły konachłaryn Wałkanyn.

Dahy ałej edik tanychłarba — ajtadłar tołhunłar — nieczyk 1432 jiłda, emińlari[2]) Trochba Wilnonun Lebusz da Dowgierd, birdiań Jan da Aleksander Czartoryjskilarbia, jaszyryn kiiryp biczańdia biere 900 adam, öltiurdiular katy dżanły Zygmund Kiejstutowiczni. Kołundan Skobejkonun tiusztiu bij. Giowdiasiń bijniń ałyp-astradłar suwłarymyz. Dahy jarak-tutuwczusun[3]) Sławkonu sałdyłar biźgia bijik tierżasińdiań bu sarajnyn.

Muftcha Karajłar kiemiszyp iszlariń kieldilar biere. Kieczkia kałdyłar! Erk aszty kołuna Swidrygiełłonun. Jetmit klak ajtma saja kynhyr iszlari üczuń bu katydżanły erklaniwczuniuń. Ekinczy for tiugiallarbiź!

Tołhunłar aj jaryhynda kattyłar. Kiotiurdium kioźlarymni da tierań kistunup kajttym tyjiłtyn juwgia... Tierańdir syry Galwie—tołhunłarynyn!..

Troch Szahary, kurałaj 1920.

---

1) sosnowo-jodłowy
2) gniady.
3) lech tiłde: brzęk.
4) awaz kajtmahy.

1) jarty kecedebi.
2) wojewoda.
3) giermek.

BIŹNIN „ATA SEZŁERIMIZ".

Har ułusta bard ez „ata sezłeri", bu anłatad andij ajtmakłar atałardan kałhan, kajsyłar kyskasynda nece seznin kergizedłer bahynmahyn ułusnun bartiśli isłeri isne tirliknin da cynykmakłary isne adamnyn. Kim kozłajd oł sezłerni? Tisedłer ałar ucundan tilinin usłu adamnyn. Aty terewcinin terk unutuład, terewi anyn tiriłejdi ucsuz. Sez kaład, ucad awuzdan awuzga, jołłajd sahardan saharha, bir dor meresłejdi any ekińciden da oł hujałanad hammesege sez-chaznasynda ułusnun, arttyradohac anyn kerkin, ałaj chaz tuz arttyrad tatuwun asnyn.

Biz-de, Karajłar, miśkin johedik andij sezłerge. Kerek biłme, ki atałarymyz biźnin ajrycłanyredłer ez usłu da iti sezibe. Bijenc-zamanynda, ystyrynhanda dzymat sofra katyn, kacan basłanyredi satyr sezłemek da ketiredohan jirekni pjała kursaredi kołdan kołha, tartadohac sahysny tiłge da sezni tiłden,—ołwachtyn tiseredi tiwił bir sez, iti chaz ucu kyłycnyn da ceber chaz awazy kimiśli konhurowcuknun.

Ancak birden azarmahyba Karajłarnyn da enkejmehibe ułus tujuncumuznun, kacan karaj iwłerde erkłendi jat tił, siredohac tuwhan sezimiźni, basładłar unutułma oł usłu sezłer, kajsyłarny meresłedik atałarymyzdan, da hali az kim tutad ałarny esinde. Da bu chajifti! ałarda bałkyjd da jajnajd ujuhan usu ułusnun, ałarda chaz kiźgide kerinedi dunja-bahynmahy atałarymyznyn.

Kłejdohac sahyndyrma haligi dorga oł kart ajtmakłarny, ornatamen bunda baryn ne taptym ez esimde da tujdum Karajłardan. Neceni ornatkan bunda ata sezłerden bildirdi mana bijce Sabina Bezikowicz (Łuckada), neceni ijdłer dostłarym Poniewieżden. Barłaryna ałarha ceber tabu etemen.

Uchuwcu tabar bunda ancak andij ata sezłerni, kajsyłarnyn karaj tuwusu kerindi mana sałeksiz. Ajtmakłarny ałhan jat tiłłerden bunda syjyndyrmajmen, sanajdohac ki bahasy ałarnyn biliwi icin biźnin sezimiznin baryba kicidi. Har ata sez katyna beremen anyn anłatmahyn.

1. Kyłynady ese nendij jaman ucur, basłajdy dunja tintme: kajdan bu basłandy, ne icin ałaj kyłyndy, tabuład iz sibba, kajsy teredi bu ucurnu. Tek jengiłrekti-mo bundan osonar, kajsyn bu jaman jetti? osonar kajsy „batty?" Bunun icin kałdy atałarymyzdan ajtmak: *Bu bołdu, oł bołdu—kyryjdahy batty!*

2. Kłejdohac kergizme ki adam tiśti tipine werenliknin, ajtabiz ki oł—*suw kerekli bołdu.*

3. Kynhyr hem kir is kirłetedi adamny, kałdyradohac anyn syji isne sirtiłmegen temgiłni. Bunu anłatad sakłamak: *Ajyryn, darjanyn suwłarynda juwunmassen!*

4. Kerebiz ese ki kimes kłejdi ikłeme biźni sonhusuba ez chor isinin da kirłetme syjymyzny, ajtabiz anar: *Kir kełmeginni mana kijindirme!*

5. *Jiłajd kezsis da jiłajd keźli.* Bu ajtkand oł dunja icin, kajsy syjyt etedi da jiłajdy ki anar tar keldi, da bu baryba kerti tiwildi.

6. Berebiz kimge nendij kenes. Kłejbiz ese anłatma ki sezimiz biźnin any bajłamajd da oł bołaład kyłma ez kłegi kere, ajtabiz: *Sezim konak bołsun.*

7. *Kermegenge kemecte ułłud* — ajtadłar adam icin, kajsy az dunjany kerdi da baryndan korkad.

8. Fajda, kajsy ki jandan kełse, barca tartad ezine adamny. Bunu ajtad ata sezi: *Bołsun jitninde kułahy—inno jawły.*

9. *Eli kertige epkełenmegej.* Bu anłatad ki kertini kerek ajtma barłary icin da tiwił ancak tiriłer icin, osołaj ezi ucmakłyłar icin.

10. Jadady-ese ne biźge da kłemejbiz ese anyn icin tujma, ajtabiz: *Jetti tirlik kinłerime!*

11. *Kaa kłejs kasny kasyma, anda kezinni cyharys,* ajtyredłer kart Karajłar, kergizedohac bu sezbe, ki tiwił barca adam bołaład ałynha biłme sonhusun ez isłerinin.

12. *Tismegej tas ki ketirmegej bas*—ajtabiz nes icin ne bijikrekti chałyndan adamnyn.

13. Adam icin, kajsy tapmady ez duhru ornun tirlikte, ajtadłar: *Ari jetmedi. artkary kajtmady.* Bu ezi sahysny askartad ekińci ajtmak: *Biłmejdi kajsy tas arasyna sirtiłme.*

14. Biliwlidi ki jamankłewci kaład jamankłewcibe da awurdu ajłandyrma any jaksykłewcige. Bu kertini mohorłajd sezi atałarymyznyn: *Kart dusmandan janhy dost bołmast.*

15. *Sez sezni cyharad.* Bu anłatad ki uzartmahyba sezłemeknin askara boładłar sahysłarymyz biźnin, da boład ałaj, ki ałar acyładłar uturu biźnin kłegimiźge, anyn icin ki—„sez sezni cyharad"!

16. *El da Tenride biłedi,* —ajtadłar askara nerse icin, kajsy barłaryna biliwlidir.

17. *Cykty chaz btt małłajha.* Bu ajtyład adam icin, kajsynar jachsy kecinmek jatty da oł indemegen cyhad ałynha.

18. *Telige bicak tuttúrma!* Bunu kerekti sahynma beredohac nendij bujruk hem kenes usłutiwił adamha.

19. Askan zamanłarda uprak tigiwciłer miśkin dunja edłer. Jip da jine keltirmesedi mał. Bunun icin, kłejdohac anłatma, ki nendies adam ystyrdy ezine mał nemededen, hećlikten, atałarymyz ajtyrędłer ki oł adam *jipten-jineden chodzałandy.*

20. *Anyn jedi jiły ojnajd* — bunu ajtadłar adam icin, kajsy onarad, kajsynar bar isłeri anyn ujadłar.

21. *Ołturad chaz siśken cypcyk* — ajtadłar adam icin, kajsy astry bijikłenedi da tapmajdy ezine tensi.

22. *Jun isne jemertkany izde.* Anłatmahy bu seznin, ki izdejbiz ese neni kerek any izdeme anda, kajda oł bołaład tabułma (jun da jemertka beredi biźge kus) da tiwił anda, kajda oł baryba tabułma bołałmajdy (ernekli: tas arasyna jemertka izdeme).

23. Biliwlidi ki bar ułusłarda resimi konakłyknyn aziźdi. Konakny—kimese oł bołmasa — jengił tutma jaramajd. Bunun icin ajtyład: *Beri de konahyn jenmejdi.*

24. Az-mo for ałaj boład, ki zawały isne birnin ekińci kondarad ez mazzałyn. Bunu askartad biźge ajmak: *Bir ełmegej, ekińci jachsyny kermegej.*

25. Kajyryłabiz adamha kołtkaba tar wachtymyzda, biłedohac ki oł bołaład biźge bołusma. Tek bołusłuk ornuna oł beredi biźge kenesłer, kajsyłar birde fajda keltirme bołałmajdłar. Bunun icin ajtyład: *Suwuk suwba basny juwma.*

26. *Jaman icin jaman kajnajd* — ajtadłar adam icin, kajsy barcajartyn ancak jamanny keredi.

27. Sezine har bir adamnyn, — bary birdi turadymo oł bijik jemese juwuz jergełerinde tirliknin, — borcłubiz sałma kułahymyzny da jachsy any anłama, temtedohac kart ajtmakny: *Kisi kafurd — sezi aruwd.*

28. Biliwlidi ułłu ornu erneknin (jachsynyn ałaj ezi necik chornun) biźnin tirligimizde. Muft tiwił ajtyład: *Konsu konsudan iwrenedi erte turma.*

29. Enk ceber wachtymyz biźnin — budu jigit jiłłarymyz. Kartłykta kystajdłar adamny bartiśli chastałykłar da syzławłar. Ajtadłar: *Keldi karłyk da keldi tarłyk.*

30. Kisiden, kajsy az ne anłajd da kajsynyn kołłary birde iske jatmajdłar, elik etedłer bułaj: *Ne sen biłes? Macige kujruhun bajłama biłmejs!*

31. *Syj anar kojmahyn!* — ajtabiz beredohac kimhe kenes ki oł „kandyrhaj" ez dzanyn da ajtkaj ekińci adamha acy kertini anyn chor isłeri icin.

32. *Otun soba kere, cedaka kicimiz kere,* — ajtyredłer atałarymyz, bu sezbe beredohac anłama ki baryn kerek ełceme chałymyz kere.

33. *Kelir Adar — dzanyn jadar.* Kertiden, ułłu suwuktan, kajsy boład Adarda, dzany adamnyn jadama bołaład.

34. *Tiśti tarak — kelir konak.* Andij edi belgi biźnin atałarymyzda.

35. *Kermegenni kerme — kingiz cyrak jandyrma.* Anłatmahy bu seznin andijdi, ki tijedi cyrak kingizde jandyrma, ki bołałma kerme andij kerkli hem kerekli nerseni, kajsyn bu zamanhadein kermedik.

36. *Ne berir chac kacan ezi jałanhac.* Bu sezni kerek ałaj anłama, ki chac dini birde jarłyhas dzanyna adamnyn berme bołałmajd anyn icin ki tiwildi oł kerti din.

37. *Jemisin ałyp — teregine bałta.* Bu anłatad taś etme kimni baryba.

38. *Suwu suwuna, jeri jerine kajtad.* Eźge sezbe: „swój do swego".

39. *Kełed' Rabban — jiłajd orman.* Bu ajtmak cykty andan ki kart jiłłarda, ałaj ezi chaz halide, Rabbanłar satynałediłer esawłarda ormanłar da uwałtyrediłer ałarny.

40. *Kim onordy tałasta? Mosze. Kimnin kaburhasy syndy? Moszenin.* Bu ajtmak askartady oł kertini ki dahyn onaruwcu bitin tałastan cykmajdy.

41. *Adam taład — sahys ałynha cabad.* Kertiden chały adamnym kicidi, tek sahysłary anyn jengił kusłar kibik ałynha ucadłar, tartadohac tałhan adamny, kłejdimo—kłemejdimo, ezłeri artyn.

42. *Kimge esinde rachmenłer, kimge — tijermenłer,* — ajtyredłer atałarymyz ki kergizme ki sahysłary bir adamnyn kajyrhandłar isine dinnin, da ekińcisi sahys etedi ancak meziga icin da jerdehi kerekłer icin (kacanes Karajłar jałha tutaredłer esawłardan tijermenłer).

43. Usta adam icin, kajsy biliw manynda jesibe edi da tirlik isłerde beriredi ezine jachsy kenes, ajtyredłer ki oł ujhandy barynar: *do chumaszu i do pałaszu.* Bu ajtmak, necik kerinedi, kałdy oł kart zamanłardan, kacan karaj eli cynykkan edi tutma kołunda kyłyc.

44. *Koj tojny isłejd'.* Bunu jachsy biliredłer tuwduruwcułary boj kyzłarnyn, jetiłgenłernin erge cykmakka. Kerek berme kyzga nedan, kerek isłeme toj, da bunar barynar kerekti „koj"! Kacanes koj da syhyr edi achca ornuna.

45. *Kerdi siślikni — unuttu tiślikni,* — ajtyredłer adam icin, kajsy ancak bahad tołturma ez karnyn da isi icin dinnin az sahys etedi (*tiślik* — kindegi uchumak kenesada).

Baska bundan tabuład biźnin tilimizde andij sezłer, kajsyłarba jumus etiłebiz ki askartma dostłu (hem dusmanły) tujuncłarymyzny eźge dunjaha. Ałaj ajtabiz: *„tuz kezime"* (ki kezikmeśke kimni); dahyn: *„jaman kez seni tijmegej"* (ki sakłama kezikmekten.

Jomakłajdohac nendij muzhuł ucurnu, ajtabiz: *„bijencłer iwde sezłengej"*, jemese: *„jomakłansyn bu jomak ornuna"*.

Kutłajdohac kimni sibbasyndan nendij bijencin, ajtabiz anar: „*keziniz jaryk!*"; oł karuw beredi: „*jarykła bołhajsiz*".

Kabuł etedohac konakny sofra katyn, iw-bijce koład any: „*bosatmanyz izłerimni!*"

„*Ber, Bijim, kezbe kerme!*" ajtabiz ki kergizme ceberlihin nendij nersenin hem orunnun.

„*Basy tibine bołsun!*" kłejbiz kynhyr isłewcige, bu anłatad: jetsin any tijiśli dzurum.

Sorady ese kim iw-bijni (hem elin iwinin), kajsy bu zamanda iwde tabułmajd, iwdehiłer ajtadłar soruwcuha: „*Tenri bergejdi*" (da tiwił: „jocht iwde").

Bu jazysta tabuład kici ilisi biźnin ata sezłerimiźnin. Ornatabiz ałarny ancak ki kojma basłyk ystyrmahyna bu mereśliknin atałarymyzdan son.

Sifleri wachtłyknyn — „Karaj Awazy" acyk turadłar har bir jazyska bu nerse icin.

Satyr dzan

TIWIŁ IGITŁEMEK, ANCAK JOMAK.

Szemoeł-aka izderedi ez pasportun. Ałystyrdy ołturus ornun, kerek edi jazyłma magistratta. Oł uzak izdedi any kahytłar arasyna, sonda tapty da tutad kołunda.

Hali keldi esine anyn necik jazuwcu magistratta, hadirłejdohac oł kahytny, kłeredi jazma dinin Szemoełnin—„mojżeszowe". Tek oł berinmedi jełdenme da bittirdi cyzhycba kahyt isne jazma: ki oł, Szemoeł-aka, Karajdy da dini anyn — karaj dinidi.

Sifcekłeri pasportnun ezłeri acyłdłar kołunda Szemoełnin. Kłemejdohac kezi anyn sałyndy oł orunha kajda turad dini da ułusu tutuwcunun, da oł ałhasandy: oł orun *bos edi!* „Wyznanie"—nemede jocht! „Narodowość" — osołajze nemede! Ne bu kyłynad?

Uzak ystyrynmajdohac capty Szemoeł magistratka da kergizedi „referentke" oł bos orunłarny. Busu sałdy kezin kahyt isne bir for da ekińci, dahy jarykka bahyndy: kyrmahandymo oł orun. Jo, kyrmahan! Tanłandy astry.

— Burunhu for ucranad mana bundij ucur,—ajtty oł. Antetkijdim ki jazdym baryn ne kerekti, da muna birde yz jazysymdan kałmady. Budu tamasałykłar... Ałdy kołuna cyzhyc da tołturdu bos orunłarny.

Osoł ezi kinni, ingir astan son, bardy Szemoeł konsusuna, osołajze Karajha, kartałarha ojnama. Har kece Karaj eli ystyrynyredi andamo, bundamo da asyryredi zamanyn sofra katyn, titinli da awersiz chudzurada, sirtedohac semiz kartałarny jarty kecegedejin, tiwił ese ertegedejin, kacan ojanhan cahyradohanłar inderedłer ałarny „rachmenge". Ojun katyna jomakłaredi kisi karyndasyna ne tujdu da neni tujmady.

Buda fornu birisi ałardan basłady jomakłama nendies tamasa nersełerni, sizgen gazetadan. Szemoełge keldi esine anyn bigingi ucuru; sahynyp bunu tyjyłtyn cyhardy jancyhyndan ez pasportun, sałdy kezin ortasyna—da kałtrady: ornu dinnin *bos edi*. Ułus ornunda nes turaredi. Uchuhandan son any karanhy bołdu kezłerinde Szemoełnin. Anda turaredi... jo, ujatty ajtma bunu... anda turaredi (jamanłamanyz!) eki sez:

— *Itnin kujruhu...*

Awer eksildi kekreginde Szemoełnin. Biłmejdohac ne anynba kyłynad, turdu oł ornundan da bardy iwge.

— Ne ałaj terk kajttyn? sordu andan katyny anyn.

Szemoeł nemede karuw bermedi, tyjyłtyn cesindi da jatty tesekke tutunadohac basyndan, kajsy otba kiweredi. Awur dzyrym japty anyn kezłerin. Tezce tabułdu oł ułlu da kyryjsyz ormanda. Barad

oł tar jołcakba biliwsiz kari, da muna utrusuna anyn cyhady kart, bikrejgen jiłłardan kisi ak chaz kar sahałba.

— Ne izdejsen? sordu oł Szemoełden.

— Jołnu izdejmen. Biłmejmen necik cykma bu ormandan, — karuw berdi Szemoeł.

— Zawałły sen, taś ettin ez jołunnu, — chajif etti any kart eren. Jengił tiwildi tapma any bundij ormanda. Tek barhyn ałynha da kojhun esine baryn ne kezłerince turar. Hanuz kerersen meni...

Szemoeł bardy ałynha. Tezce jołu isne anyn turdu nendies ajryc kondarmak. Szemoeł acty esigin oł iwnin da keredi: kenesasydy oł karaj dinliłernin. Janadłar cyrakbałarda cyrakłar, hazzan tura hechał katyna cozad jałbarmakłarny, tek kenesa baryba bostu: birde tiri dzan — ribbiden baska — jocht. Tigetkendecok jałbarmakny sordu Szemoeł ribbiden:

— Nek kormejmen dzymatny kenesada?

— Dzymat hanuz tync ałady, — karuw berdi ribbi. Bitin kece kartałarny sirttłer da hali jukłajdłar.

Da sahyndy Szemoeł ki anynda tuwmus dzymatynda bułaj kyłynady: Karajny tajakba kenesaha sirmessen. Birisi dzyrymłajd, ekińcige jirakty joł kenesaha — chajif eted' ajakłaryn, icińci cykkanyndan burun iwden kegizini tergejdi da kerip kacadohan bułutcuknu iwde kałady. Da kenesa turady tuł ana kibik ne taś etti ez ułanłaryn.

Keristi Szemoeł ribbibe da jirarrak bardy. Keredi: jołu isne anyn ułanłar turadłar da satyr ojnajdłar. Juwudu ałarha, bahynady: kerimi ułanłarnyn Karaj ułanłary kibik, tek sezłejdłer jat tiłbe.

— Kim bołusiz siz? sorad oł ułanłardan.

— Biz Karajłarbiz, karuw beredłer ałar.

— Kertiden Karajłarsiz ese, nek sezłemejsiz eziniz arasyna karajca? — sorad Szemoeł.

— Biłmejbiz, — ajtad birisi.

— Atuniu iwretmedi, — ajtad ekińcisi.

— Neged' bizge oł tił? szkołada any sormajdłar, — awaz ijed' icińcisi ałardan.

Da sahynyłdyłar Szemołge anyn ułanłary: ałar osołajze biłmejdłer ez tuwhan sezin.

Barad Szemoeł jirakrak, da muna jołu isne anyn jatad bitin oba bitikłer. Azhyna yhyłmady ałar istine. Ałdy kołuna bir kitabny, bahynad: karaj sezibe jazhandy. Ałdy ekińcini, icińcini — keremosen! barłary — karajca!

— Uchudunmo bu bitikłerni? sorad andan osoł ezi kart eren, ne burun jołhusundu anynba.

— Uchumadym, karuw beredi Szemoeł.

— Tynłahyn endi dostum! ajtad anar osoł eren. Negince ki iwrenmessen syjłama ez dininni da siwme sezin atałarynnyn — Karaj bołmassen da jołnu bu ormanda, ne tirlikbe indełedi, tapmassen. Biwrelirsen izłeri istine jernin tinkiliwci kibik, kajsynda jocht ata iwi da tuwmus ornu...

Ertenbyłada Szemoeł ojandy da dzachtłajdochac basłady turma.

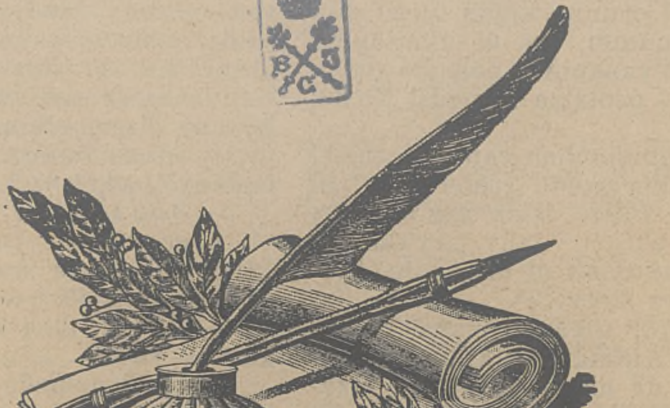
— Ne ałaj erte turasen? sordu katyny.

— Barymen kenesaha tefiłłege, ajtty Szemoeł.

— Ne sen tiskerdin? tanłandy katyny.

— Tiskerdim ki men — Karajmen, sen — Karajkasen da ułanłarymyz biźnin — Karaj ułanłarydłar! satyr awazba karuw berdi Szemoeł.

Bunda ucudu jomaknyn. Kałdy ancak eki sez ajtma. Kołtka była, karyndasłarym! Sałynyz keziniźni ez kahytłarynyzha. Sałynyz da keriniz: ucranmadymo siźge (Tenri abrasyn!) ucuru osoł Szemoeł — akanyn. Ancak kołamen siźni — jamanłamanyz!..

KARAJ BITIKLIGI

BITIKŁERCYKKAN BASTYRMAHYNDAN A. MARDKOWICZNIN:

1. *Aleksander Mardkowicz.* **Synowie Zakonu** (Kilka słów o Karaimach). Łuck 1930.

2. **Elijahunun ucuru** (jomak). Łuckada 1930.

3. **Zemerłer** (karaj sezinde). Łuckada 1930.

4. *Ananjasz Zajączkowski.* **Krótki wykład gramatyki języka zachodnio-karaimskiego.** Łuck 1931.

5. *Aleksander Mardkowicz.* **O Iljaszu Karaimowiczu, zwierzchniku wojsk zaporoskich.** Łuck 1931.

6. *Aleksander Mardkowicz.* **Ogniska karaimskie.** Łuck 1932.

7. **„Karaj Awazy“.** Wachtłyk karaj sezinde. Cykty dert bitik. Łuckada 1931—1932.

Drukarnia Kurji Biskupiej w Łucku.